

Hvordan få flere innbyggere i fjellbygdene – en systematisk undersøkelse av noen tilflyttingsprosjekter.

Masteroppgave MPA 6, Høyskolen i Hedmark, Rena. 2013, Eivind Brenna.

Innhold:	Sidetall
Forord.	4
Sammendrag.	5
1. Innledning.	5
1.1 Hovedproblemstilling.	5
1.2 Hypotese.	5
1.3 Definisjoner.	6
2. Metode.	7
2.1 Litteraturmetode.	10
2.2 Intervju.	10
2.3 Validitet og reliabilitet.	12
2.4 Internasjonal kobling.	12
2.5 Krav til vitenskaplighet.	13
2.6 Fortolkning og "Grounded Theory".	13
3. Hva er det med fjellbygdene?	14
3.1 Befolkningsutvikling og nærings situasjonen.	14
3.2 Hva er prosjekt?	17
3.3 Hva er tilflyttingsprosjekt?	19
3.4 Bortkastet satsing på bygda?	20
3.5 Nytter det?	20
4. Migrasjonsteori.	21
4.1 Historien.	22
4.2 Hvorfor flytter folk?	22
4.3 Ravenstein.	23
4.4 Kjodemigrasjon.	23
4.5 Kvasimigrasjon.	24

4.6 Push and pull.	25
4.7 Tilflytting gir høykonjunktur?	26
4.8 Nyere migrasjonsteori.	27
4.9 Florida versus Isaksen.	27
4.10 Hva med kulturkollisjonen?	28
4.11 Fruktbarhet og velferdsstaten.	31
4.12 Livsstilsvalg.	32
4.13 Trippel Bottom Line.	32
4.14 Hva med samfunnet de kommer til og det som blir forlatt?	33
5. Eksempler på prosjekter som informantene omtaler.	34
5.1 "Flytt hit" i Nord Østerdalen.	35
5.2 "Lys i alle glas" i Buskerud.	36
5.3 "Valdres natur- og kulturpark".	36
5.4 "Valdres næringshage" som prosjekt.	37
5.5 "Begnaelv" i Oppland.	38
5.6 Nederlandsprosjekt.	40
5.7 "Telemarkskanalen regionalpark".	40
5.8 "Padima".	40
5.9 "Vallhall".	41
5.10 "Nærøyfjorden verdsarvpark".	41
5.11 "Aurland naturverkstad".	42
5.12 Sogn og Fjordane om gjennomføringsevne.	43
5.13 "Cairngorm", Skottland.	43
5.14 "Opptur i Søndre Land".	44
5.15 "Euromontana".	44
6. Systematisering og vurdering av prosjektene.	45
6.1 Er prosjekt svaret?	45
6.2 Push and pull.	46

6.3 Ravenstein og empiri.	47
6.4 Vellykkethet og kriterier.	48
6.5 Prosjektenes arbeidsmetoder.	49
6.6 Spørsmål fra empiri.	50
6.7 3 kategorier prosjekter.	51
6.8 Kategori 1, hovedsaklig tilflyttingsprosjekt.	52
6.9 Kategori 2, med mål om arbeidsplasser og næringsvirksomhet.	55
6.10 Kategori 3, omdømme og merkevareprosjektene.	56
7. Hva fant jeg?	57
8. Konklusjon.	61
9. Videre forskning.	62
10. Momentliste for tilflyttingsprosjekt.	63
11. Referanser.	64
12. Vedlegg.	65

Totalt 17574 ord.

Forord.

På Brennabu AS i Valdres, jobber det 23 personer. Noen kommer fra tredje verden: 2 fra Afghanistan, 2 fra Sri Lanka, 1 fra Liberia og 1 fra Burundi. Vi har 3 med opphav i Europa: England, Skottland og Litauen. 5 er jobb-/ekteskapstilflyttere fra andre steder i Norge. 5 er pendlere fra nabokommunen og de 4 siste er "innfødte". Jeg er en av de sistnevnte. Brennabu er en leirskole som ligger på fjellet, der man skulle forvente å finne mest "innfødte", men slik er det ikke. Bedrifter i fjellbygdene har som ellers i Norge arbeidsfelleskap som er sammensatte. Samtidig synker folketallet i kommunene. Mange flytter til fjellbygdene, men nettofolketallet går stadig nedover. Hva kan vi gjøre for at enda flere finner veien? Det har opptatt meg i de 30 år jeg har vært politiker. Hvordan unngå avfolkning? Det er drivkraften for å fordype seg i dette emnet.

Sammendrag:

Ettersom det settes i gang mange prosjekter for økt bosetting i fjellregioner i Norge, må mange mene at flyttstrømmene kan påvirkes. Det må finnes en tro på at dette gjøres ved å drive de gode prosjekter og å ha de gode metoder å jobbe etter.

Hva er de gode prosjekter? Er det et kjennetegn at man har god kunnskap om gruppen som skal påvirkes, hvilke faktorer som påvirker flytting, målbare målsettinger og gjennomtenkt metodikk?

I denne oppgaven har jeg vurdert noe av migrasjonsteorien fra de siste 130 år opp mot erfaringene til 16 informanter fra ulike prosjekter i fjellbygder. Ut av det kommer et funn om at man må klare å identifisere egenskapene ved fjellbygder og vise disse egenskapenes fordeler satt opp mot alternative bosteder. Valget om å flytte eller ikke tas av enkeltindividene eller av en familie sammen. Derfor må man møte disse potensielle flytterne der de er i livet. Prosjektmedarbeidere i tilflyttingsprosjekt må ha engasjement, kunnskap og empati. Videre må arbeidet være langsiktig, dvs helst 10 årig, og ha som mål å gi varige endringer i vertskapsfunksjonene i fjellbygdene.

Det er på tross av gode hensikter ikke lett å finne målbare resultater av slike tilflyttingsprosjekt. Prosjektmedarbeiderne har likevel gode forhåpninger til arbeidet sitt. Dette er et funn i seg selv.

Fordi fagfeltet er sammensatt og ikke har en samlende teori om hvorfor migrasjon skjer, er mange tiltak nødvendig. Det er derfor også omtalt prosjekter i oppgaven som ikke direkte har tilflytting som hovedmål, men der næringsutvikling er hovedelementer. Dette fordi det i neste omgang vil fremme tilflytting. Sist i oppgaven har jeg samlet momenter for hvordan jobbe godt med tilflytting i fjellbygder.

1 Innledning.

Denne oppgaven tar for seg å fortelle noe om bakgrunnen for tilflyttingsprosjekt og om de lykkes. Hva migrasjonslitteraturen sier om hvorfor folk flytter er grunnleggende for denne typen arbeid og må omtales. Intervjuene i oppgaven forteller hva utvalgte prosjektmedarbeidere i tilflyttingsprosjekt sier om hvordan man kan påvirke flyttestrømmene. Innledningskapitlet viser hovedproblemstilling og hypotese. I tillegg forklarer jeg min bruk av begrepene migrasjon, fjellbygder og verdiskapning

1.1 Hovedproblemstillingen:

Hvordan få flere innbyggere – en systematisk undersøkelse av noen tilflyttingsprosjekt.

Hvordan påvirker man flyttestrømmene til og fra fjellregionene?

Hvilke erfaringer kan høstes fra forsøk på slik påvirkning i Norge og i andre land?

1.2 Hypotesen:

”Livet i fjellbygdene må inneha mulighet til bedret livskvalitet og løft i sosialstatus for å vinne kampen om nye tilflyttere”.

1.3 Definisjoner.

Noen definisjoner er nødvendig å plassere innledningsvis.

Migrasjon.

I denne oppgaven drøftes ”migrasjon” både som flytting mellom land og flytting internt i landene. Dette selv om vi vet at noen flyttegrunner er forskjellige, men mange er like for

nasjons-intern flytting og grenseoverskridende flytting. I forhold til norsk tradisjon skal flytting være varig, minst et år og foretas mellom land for å kalles migrasjon. I Danmark brukes 3 måneder som tidskrav. Det brukes i litteraturen flere definisjoner på migrasjon disse drøftes videre i litteratur kapitlet.

Verdiskapning.

Verdiskapning er verdien av produksjon minus produktinnsats.(Næringsdepartementet, 2013). Man ønsker å måle hvilken merverdi som skapes med å bruke et slikt begrep. Det ser ut som begrepet verdiskapning brukes forskjellig ettersom hvilke verdier man vil måle. Og hvilken produktinnsats som tas med. På regjeringnivå har man de siste årene hatt en tendens til å navngi prosjekter rettet mot distriktene for "Verdiskapningsprogram" i stedet for feks tilflyttingsprosjekt. Bakgrunnen kan være at nedgangen i befolkningen skjer grunnet store samfunnstrender som er vanskelige å påvirke. Regjeringer vil jo gjerne se positive resultater av sine satsinger. Dersom fraflytting skjer selv om man tar krafttak i fraflyttingsprosjektet, så kan det være nyttig med andre navn som er lettere å få positiv måloppnåelse på. "Verdiskapning" blir ofte løftet som en målsetning. KRD sier i sine dokumenter at det er sidestilt med bosetting(regionaldepartementet, 2012). Når en leser videre ser en at verdiskapning her har en tradisjonell og økonomisk vinkling. Det er produktivitet målt i økt inntekt eller i sysselsetting som måles. Den breie verdiskapningen er ikke sett på.

Den breie verdiskapningen.

Verdiskapning kan være brei, omfatte mye og måles i mer enn kroner. I et bærekraftperspektiv referer verdiskapningsbegrepet til helheten av de verdier som skapes av miljømessig-, kulturell-, sosial- og økonomiskart(Haukeland, 2009). Telemarksforskning har gitt ut en rapport kalt "Den brede verdiskapningen", finansiert av Riksantikvar og Forskningsrådet. (Haukeland, 2009) Her omtales den økonomisk målbare verdiskapning som skjer for å være et alt for smalt måleparameter: "Den økonomiske verdiskapningen kan være negativ det første året i et pilotprosjekt, men den miljømessige, kulturelle, og sosiale verdiskapningen kan være positiv. (...)" I et bærekraftig utviklingsperspektiv må den totale

verdiskapningen vurderes på lang sikt. Et verdiregnskap med bærekraftigelementer kan være et godt verktøy”.

Fjellbygder eller fjellregioner.

Jeg bruker begrepene fjellbygder, fjellregioner og utkant litt om hverandre for å variere teksten. Der det er vesentlig for innholdet brukes fjellbygder om alle bygder i det indre av Sør Norge som selv definerer seg som fjellbygder. Altså ikke by, flatbygd, skogsbygd eller kyst. Utkant er et generelt uttrykk for det som ikke er sentralt i forhold til de største byene på Østlandet. Fjellregioner er ABS-regioner(regioner mer felles arbeids-, bolig- og servicemarked) eller økonomiske regioner(betegnelse på ABS brukt av bl a SSB) og består av flere kommuner. Fjellregionene i Sør Norge har videre gått sammen i Fjellregionsamarbeidet for Sør Norge, som har medlemmer fra fylkene Telemark, Buskerud, Oppland, Hedmark og Sogn og Fjordane.

2.0 Metode.

I dette kapittelet har jeg forklart om min arbeidsmetode gjennom utvalg av litteratur, intervjupersoner og tilflyttingsprosjekter fram til analysen med forsøk på å utvikle begreper om og egenskaper ved fjellbygder som vil ha tilflytting. Jeg ønsker å være tydelig på hvilken logikk jeg har fulgt i denne oppgaven. Det organiserende prinsipp har vært, ut fra ulike teoretiske perspektiver og ulike forklaringsfaktorer, å drøfte erfaringer med tilflyttingsprosjekter. De funn jeg har gjort sammenfattes i en konklusjon og en momentliste for folk som jobber med tilflyttingsprosjekt.

Ordet metode betyr egentlig: veien til målet.

Målet er å finne ut hva som kjennetegner de gode prosjektene for å få flere innflyttere til fjellbygdene. Jeg har brukt 4 kilder:

1. Jeg har bygd på min egen 30- årige erfaring fra lokal, regional og nasjonal politikk.

2. Jeg har hentet empiri fra 15 intervjuer av folk med erfaring fra slike prosjekter.

3. Jeg har vurdert de prosjektene som intervjuobjektene viser til.

4. Jeg har lest mye faglitteratur om emnet.

Proessen har gitt meg et dypdykk i et emne jeg trodde jeg kjente, men som jeg gjennom forskningslitteraturen og empiri har sett nye sider ved.

Min 25 årige erfaring som politiker i Vestre Slidre, en fjellkommune i Sør Norge, ligger som bakteppe for mitt syn på tilflyttingsprosjekter. Samtidig har jeg vært aktiv i regional-, fylkes- og rikspolitikken som fylkesleder i partiet jeg tilhører. I 12 år var jeg ordfører og i den perioden var jeg med på starten av fjellregionsamarbeidet i Sør Norge og sitter i styrende organ der fortsatt. Dette gir et problem med det å holde avstand til stoffet og kunne gjøre vitenskaplige analyser. Jeg drøfter dette tidlig i oppgaven for å vise at jeg er klar over kravet og er veldig fokusert på å holde denne armelengds avstand i behandlingen av problemstillingen.

Indikatorer for hva som er et godt prosjekt brakte meg inn på noen internasjonale spor. Jeg fant at skotter i etableringsprosjektet av deres første nasjonalpark var tydeligere i sine målsettinger enn vi er vant med i Norge. Videre kom jeg via forskere i Sveits inn og fikk fordypet meg i et prosjekt som hadde sett på indikatorer for effektive prosjekter i verneområder i Alpe (Alparc, 2011).

For å få hjelp med avgrensning og innretning på oppgaven foretok jeg 3 prøveintervjuer og følte at det bidro til å avklare retning. Senere har problemstillingene blitt drøftet i prosessen i møte med empiri og teori.

Intervjupersonene ble valgt blant prosjektarbeidere i fjellregionene i Sør Norge. De som ble intervjuet refererte til en del av tilflyttingsprosjektene som de kjente til og disse prosjektene er det jeg har studert nøyere i denne oppgaven.

2.1 Litteraturmetode.

Litteraturstudie har foregått etter snøballmetoden. På min vei har jeg samlet opp "en stor ball" av referanser og litteratur og gjennom dette kommet over nye vinklinger. Det kan synes omfattende, men gir et sant bilde av hvordan arbeidet med å finne teorivinklinger til oppgavens problemstillinger har fungert. Snøballmetoden fører deg en vei som ikke nødvendigvis samler opp de riktige og alle vinklinger som er nyttige. Det kan være elementer som faller ut fordi jeg ikke har vært fokusert nok i mitt søk. Det er likevel en systematikk i valget av litteratur. Utvalget bygger på det biblioteket har skaffet om temaet og det søkene i de nyeste oppgaver/utredninger/rapporter har gitt. Ut av dette har jeg plukket det jeg har funnet relevant.

Litteraturen kan kategoriseres i 5 typer:

1. Utvalg av internasjonal migrasjonsteori fra de siste 130 år. Denne litteraturen har hjulpet meg til å forstå den vitenskapelige utvikling på området. Forklaringsmodellene har vært nyttige for å forstå hvilke faktorer som spiller inn ved ut- eller innflytting av en region i Norge.
2. Nyere utredninger utgitt av offentlige organ i Norge. Den delen forklarer hvordan man tenker i Norge i dag. Hva mener regjering, fylkeskommuner eller fjellregioner om tilflytting og tilflyttingsprosjekt?
3. Nyere uavhengig forskning på området i Norge og internasjonalt.
4. Prosjektrapporter, årsmeldinger og analyser fra tilflyttingsprosjekter.
5. Metodelitteratur for kvalitative undersøkelser.

Den sammensatte litteraturen har vært nødvendig for å få en oversikt over emnet.

2.2 Intervju.

"Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side" (Kvale, 2009).

Å intervju 16 personer som er opptatt av temaet og mer enn villige til å dele sin kunnskap er svært hyggelig. Men det tar tid. Å avtale møter, reise til og fra, ta opp på opptaker og ikke

minst skrive av fra opptaker er tidkrevende. Etersom fjellregioner ligger langt fra hverandre fant jeg fort ut at jeg måtte bruke telefonen mer og skrive ned det som kom fram. Jeg så at det jeg var ute etter var meninger, sitater og holdninger til prosjekter. Det krevde ikke ordrette referater av alt som ble sagt. Hadde jeg vær ute etter psykologiske og følelsesmessige forhold, hadde ordbruk og vekting vært viktigere.

Mine kvalitative undersøkelser gir et godt innblikk i et høyt kunnskapsnivå hos folk som jobber med tilflyttingsprosjekter. Formalutdanning er alt fra 6 år på universitet til 1 år på skogskole, men erfaringskunnskapen er stor. Det viser intervjuene. Jeg vil gjengi inntrykk av intervjuene og sitere noen for å illustrere poeng.

Intervjuene har vært nødvendige for å kunne prøve ut teorier. De ble gjort i to faser. Den første i juni 2012 og resten før og etter nyttår 2012-13.

De tre første valgte jeg i miljøet av 20 personer i Valdres Næringshage. Periode to startet med at jeg sendte mailforespørsel og intervjuguide til 50 mailkontakter innenfor Fjellregionsamarbeidet i Sør Norge og organisasjonen Norske Parker. Jeg fikk tilbakemelding fra 6 og gikk i tillegg direkte på 6 andre for å avtale tidspunkt for en samtale. Alder, kjønnsfordeling og rolle er omtalt i vedlegget om informanter.

Det kan virke opplagt, men det er fort å komme over i en styrt samtale, særlig ettersom jeg er gløddende opptatt av temaet. Derfor har jeg vært veldig bevisst på å ikke overstyre samtalene. Det har likevel vært et mål å styre samtalen mot prosjekt, mål, resultater og metoder.

”Hvilken intervjumetode forskeren bruker er avhengig av hva han er ute etter å finne ut om.” (Kvale, 2009) Hva kunne jeg forvente å finne i en undersøkelse med intervju av prosjektmedarbeidere? Det var forventet å finne en positiv innstilling til arbeidsform og målsettingene. Det er tross alt jobben deres og jeg visste at de fleste trivdes med den. Prosjektmedarbeidere har ofte tidsavgrensning tilsetting uten de største lønninger, og dersom de ikke trives er det naturlig å søke seg til tryggere jobber med høyere lønn. Jeg hadde nok

forventet å finne litt mer selvkritisk holdning til hva man kan oppnå. Det er en kjent sak at folketallet går ned i fjellbygdene pga store samfunnstrender over de siste par hundre år. Mine informanter viste seg å være en flokk av evige optimister som går løs på oppgaven med krum hals og med beundringsverdig tro på å oppnå resultater.

I vedleggene finner man den åpne intervjumanualen som ble sendte ut til informantene. Av forskjellige grunner fikk ikke alle leste denne på forhånd, og det gav erfaring på hva slags svar man da får. Spontane svar kan gi et sannere innblikk, gjennomtenkte svar kan gi mer kunnskap.

Det kan innvendes at kvalitative intervjuer ikke tester hypoteser, men kun er eksplorativ (identifiserende av nye sammenhenger). Jeg har testet hypotesen fortløpende i prosessen med intervju, intervjudesign og litteraturstudie. Deretter ved analyse av det samlede materialet.

2.3 Reliabilitet

er spørsmålet om det jeg har funnet er målesikkert. Det er viktig å fortelle da hva som er premisene for målesikkerheten. Det skal kunne etterprøves av andre forskere. Jeg har utskrevet tekst fra alle intervjuene. Alt annet er åpent materiale.

Validitet er tolkningen av dataene og hvor godt den måler det den skal måle. En konklusjon basert på en eller flere usanne premisser er ikke valid.

Validiering er avhengig av om man har klart å kontrollere, problematisere og tolke resultatene teoretisk.(Kvale, 2009). Etter mange gjennomganger av svarene fra informantene har jeg plukket elementer som gir uttrykk for vesentlige variabler i materialet.

2.4 Internajsonal kobling

er framkommet ved at jeg har gått inn på grunnlagsdokumentene til Cairngorm National Park og finner relevans til hvordan vi definerer målsettingene i en

utkantsatsning(Cairngorms, 2009/10). Et forskningsprosjekt i Alpene med mål om finne gode måleindikatorer er også med som bakgrunn (Alparc, 2011). Det er også tydeliggjort i litteraturutvalget at internasjonal forskning har betydning for vår forståelse av innenlandsk migrasjon. Dessuten er mye av referanselitteraturen internasjonal.

2.5 Krav til vitenskaplighet.

Vitenskaplig er arbeidet når det er metodisk, systematisk og gir ny kunnskap.(Kvale, 2009)

Har mitt arbeid har gitt ny kunnskap? Har min systematikk med å gå fra de mange teorier, gjennom 16 intervjuer til en drøfting av begreper for viktige egenskaper i fjellbygder gitt nye kunnskap? Mange i Norge jobber med tilflyttingsprosjekter og er opptatt av å lykkes med arbeidet. Å sammenfatte erfaringer med teori, kan gi ny innsikt.

For meg har krav til vitenskaplighet vært et overordnet mål. Etter å ha jobbet politisk med tilflytting i 25 år har jeg den politiske inngangen til temaet under huden. Målet med masteroppgaven er å undersøke hvordan forskere i Norge og internasjonalt har jobbet med temaet og bruke dette til å se på prosjektmedarbeidernes erfaringer. Politiske verdier og slagord må da vekk og metodisk arbeid mot nye funn skal være ledesnor.

2.6 Fortolkningen

har tatt utgangspunkt i hva informantene har lagt vekk på i svarene. Jeg har også lyttet etter metodeerfaringer hos informantene og forbedringsmuligheter for denne type prosjekter.

”Meningsfortetting” er benyttet for å komme fram til holdbare setninger som kan benyttes i analysen. Det vil si at intervjuobjektene har uttrykt meningen sin i mange ord og med mange vinklinger og jeg har prøvd å samle meningen i en setning for bruk i analysearbeidet.

”**Grounded Theory**” eller åpen teori er et system der kvalitative intervjuer blir drøftet mot diverse typer utsagn eller meninger og så utvikler man hypoteser av det(Kvale, 2009). Det er en induktiv systematikk som er tidkrevende, men givende å jobbe med. Mine funn omtales i kapitel 7: ”Hva fant jeg?” For å komme fram til gode samlende begrep, leste jeg intervjuene og merket meg faktorer for flytting, metoder i arbeidet, kriterier for å lykkes mm. Utav det kom en del begreper og kjennetegn ved tilflyttingsprosjekter. Etter å ha målt disse mot

litteratur og innholdet i tilflyttingsprosjektene kunne jeg komme fram til begreper. Disse kunne jeg igjen prøve mot intervjuene og oppsummere i noen funn.

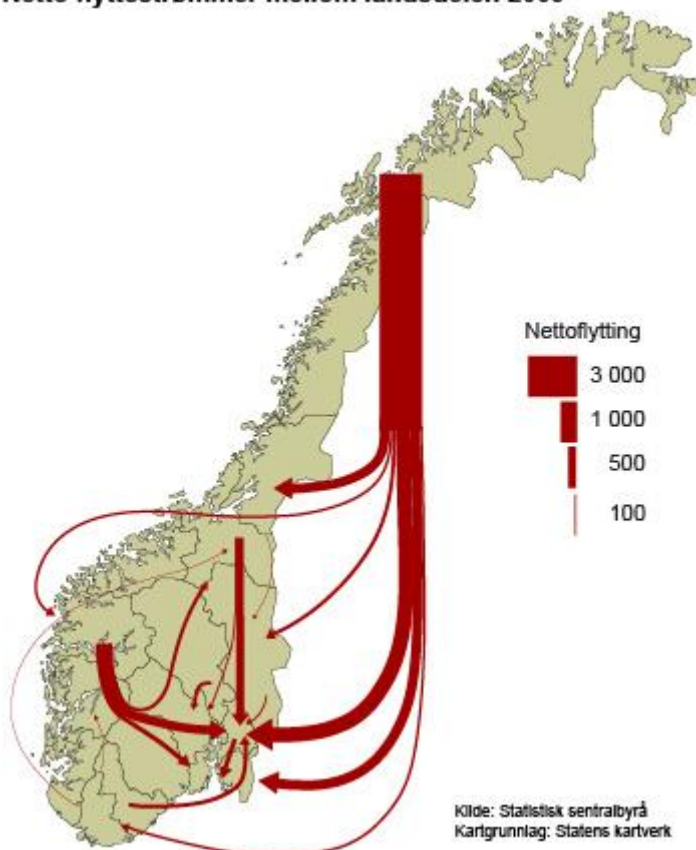
3.0 Hva er det med fjellbygder?

I dette kapitlet ønsker jeg å si noe om hvordan har utviklingen vært i fjellbygdene. Det er store trender i samfunnet som fører til nettoflytting fra disse områdene. Jeg vil også vise her hva prosjekt og tilflyttingsprosjekt er. Tilslutt i kapitlet vil jeg se på om forskningen viser at tilflyttingsprosjekt nytter.

3.1 Befolkningsutvikling og nærings situasjonen.

Går vi til Statistisk Sentral Byrå (SSB) så viser tallene at nettoflytting mellom fylker går vekk fra fjellbygdene.

Netto flyttestrømmer mellom landsdeler. 2009

Denne figuren viser hvordan flyttestrømmene innenlands går. Det er en nettoflytting fra nord og vest til Oslofjordområdet. Oljeregionene på vestlandet har noe tilflytting. Ingen piler peker mot fjellregionene i Sør Norge.

Dersom man tar nettobefolkningsutvikling, der flytting er sammenstilt med fødsler, døde og nettoinnvandring, så får man en sum. For perioden 2000 til 2012 har vi satt opp økonomiske regioner i fjellområdene og noen av de sentrale regionene på Østlandet. Det vi ser er at veksten i befolkningen er stor i de sentrale strøk. I fjellregionene har Hallingdal klart å holde stillingen, men alle andre har hatt tilbakegang. Størst er tilbakegangen i folketall i Nord Gudbrandsdalen.

Befolkningsutvikling, etter region, tid og statistikkvariabel

	2000K1	2012K4
	Folketalet ved inngangen av kvartalet	Folketalet ved inngangen av kvartalet
0292 Bærum/Asker	150 778	173 536
0391 Oslo	507 467	621 332
0494 Tynset	15 921	15 266
0593 Midt-Gudbrandsdalen	14 027	13 540
0594 Nord-Gudbrandsdalen	20 198	19 247
0596 Valdres	18 367	17 972
0691 Drammen	152 214	177 365
0694 Hallingdal	20 409	20 606
0894 Rjukan	6 560	5 950
0895 Vest-Telemark	14 770	14 224

Kilde: SSB.

Nærings NM 2012 er en annen måte å se på regioner og kommuners utvikling. Dette er en måling av hvor bedriftene gjør det best, målt på næringslivets premisser. De måler bedriftens størrelse, vekst, lønnsomhet og nyetableringer (Vareide, 2012). Norge er her delt

opp i 83 ABS regioner. ABS-regioner er de som har felles arbeids-, bolig- og servicemarked. Beste region er Stavangerregionen, og det har de vært de siste 8 år. Deretter følger Dalane, Trondheim, Bergen, Øvre Romerike og Søre Sunnmøre. Taperne blant de 83 ABS-regionene Norge er delt opp i i denne undersøkelsen er: Setesdal, Nord Troms, Midt- og Nord Gudbrandsdalen, Vest Telemark, Glåmdalen, Sør og Nord Gudbrandsdalen.

Dette var målingen for 2012, men hvordan er trenden de siste 10 år? Det er en gjennomgående trend at regioner i Nordland, Troms og Finnmark er på vei opp. Mye på grunn av oljenæringen. Regioner i Hedmark og Oppland er på vei ned på rangeringen. Oppland er nå sist som fylke, mens Hedmark er tredje sist. Aust Agder er nest sist.

I følge Vareide(2012) er befolkningsvekst noe som fører til næringsvekst i en region. Dette fordi "foretakene har et lokalt kundegrunnlag, og påvirkes derfor av befolkningsutviklingen."

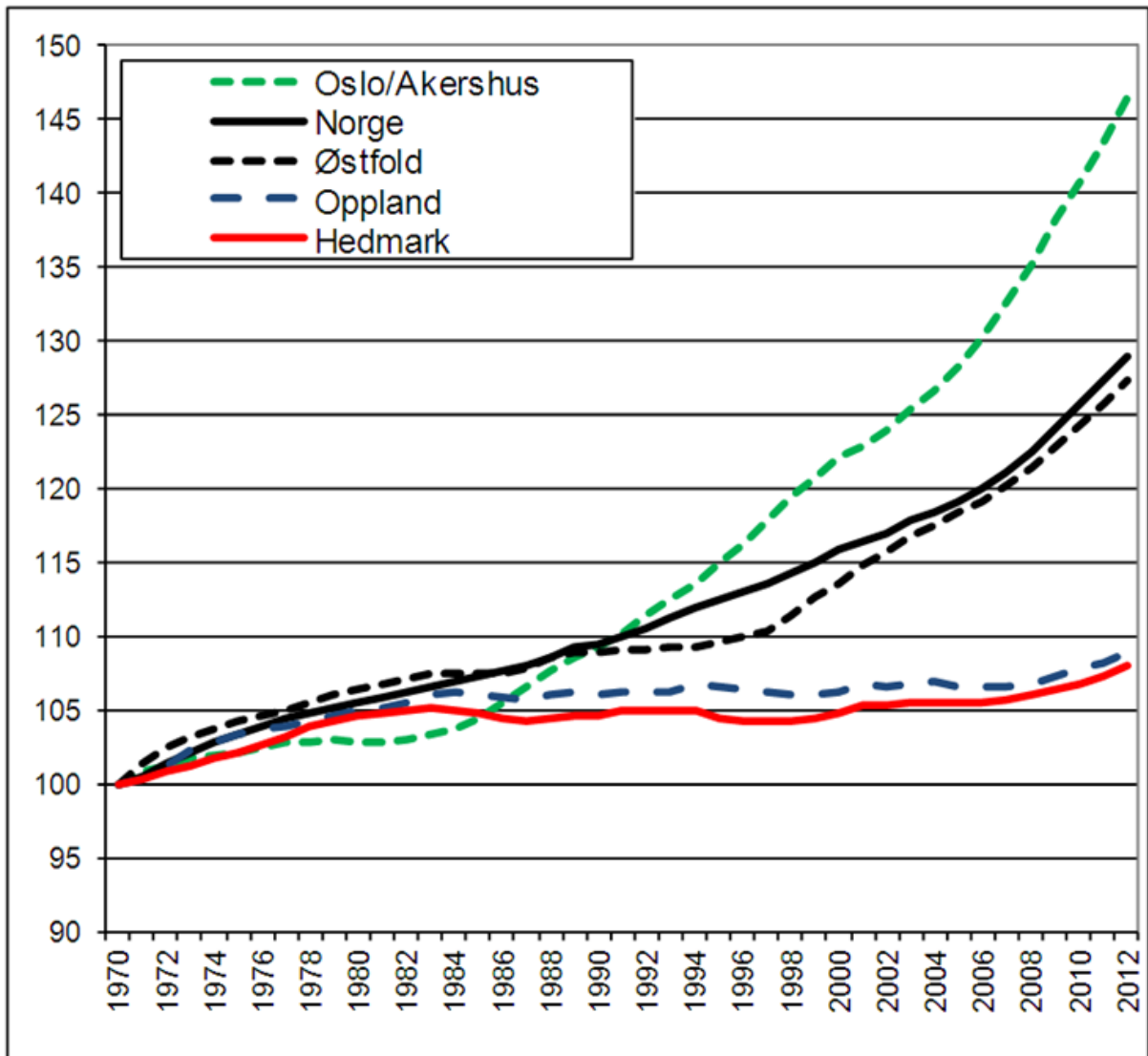
Tilveksten i antall sysselsatte har vært stor i Valdres og Hallingdal, men ikke like stor som i resten av landet i den sterke vekstperioden (2002-2007) for landet.(Skålholt, 2008) I samme rapport slås det fast at: Høyere kompetanse fører til høyere produktivitet.

Mange av fjellregionene har samme situasjon for sysselsettingen som Valdres og Hallingdal. Ut over at det offentlige står for 30-40% av sysselsettingen, dominerer landbruk og reiseliv. Disse to næringene gir for tiden liten sysselsettingsvekst.

Utdanningsrevolusjonen har endret bygdelivet. Tidligere forlot bare de kvikkeste hodene bygda for å ta høyere utdanning. Nå reiser de fleste. Andelen av ungdom som tar høyere utdanning er like stor på bygdene som i byer. Andelen av befolkningen som har høyere utdanning er derimot mye lavere på bygda. De høyt utdannede samles i nærheten av utdanningsinstitusjonene og i sentrale strøk.

Sentrale strøk av Østlandet regner med en stor befolkningsøkning i årene som kommer. Allerede nå har veksten tatt av i Oslo og Akershus. Se figur:

Kilde: Østlandsforskning/SSB.

3.2 Hva er et prosjekt?

Det er viktig å ha klart for seg hva et prosjekt er. Det er en sentral del av norsk fordelingspolitikk å sette i gang prosjekter i utkantstrøk. Nye regjeringer ønsker å vise at man tar utfordringene på alvor. Skal man nyte godt av denne typen fordeling må man som utviklingsaktør søke når midler lyses ut. Et tilflyttingsprosjekt kan prøve ut en arbeidsmåte for å snu sentraliseringen. Det er ofte begrunnelsen fra KRD når de gir pilotstatus til noen prosjekter. Resultatet skal formidles til andre.

At man i distriktene velger prosjektmetoden har mange årsaker. Jeg vil ta utgangspunktet i de sentrale kjennetegn og drøfte hvert enkelt. Og legge til noe som ikke dekkes helt i denne definisjonen.

Sentrale kjennetegn ved et prosjekt: problemorientert, tidsavgrenset, resultatrettet og samarbeidsrelatert engangsarbeid (Andersen, 2012).

1. Prosjektmetoden er rettet mot *avgrensede problemer* eller utfordringer i samfunnet. Prosjekt benyttes for å løfte et problem og finne løsninger. Samfunnene våre er sammensatte og dras i mange retninger. Helt tilbake i Gamle Hellas drøftet man hva som skjer i samfunnet og hvilke krefter som virker. Mange av oss er påvirket av dette og tror at de gode krefter vil virke dersom vi bare vet hva som kan påvirke utviklingen.. Jamnfør Sokrates: som mente at uvitenhet er grunnlaget for onde gjerninger og dårlige resultat (Platon, 400 f kr).
2. Prosjekt i utkantområder finansieres gjerne av EU, stater, regioner eller lokale myndigheter. Uansett er man opptatt av *tidsavgrensing* for å sette press på å oppnå resultater og for å ikke binde opp lengre enn valgperioden/programperioden.
3. *Resultatorienteringen* er særlig tydelig for prosjekter i næringslivet. (Andersen, 2012) Produkt og salg er viktig. Men også i akademia er målbare resultater viktig. New Public Management har brakt tenkemåtene nærmere hver andre i næringsliv og akademia. Prosjektleder i offentlige prosjekter har ofte en akademisk bakgrunn, men noen kommer også fra næringslivet.
4. *Samarbeidsbasert engangsarbeid* er et kjennetegn som er vesentlig. Engangsarbeid fordi prosjekt gjerne skal løfte et fokusområde. Som "Flytt hit" fokuserer på tilflytting og en varig forbedring av vertskapsrollen i kommunene i Nord Østerdal (Dåsnes, 2011). Etter prosjektperioden flytter ofte prosjektmedarbeidere til andre jobber eller tilbake til sin gamle jobb. Finansieringsinstitusjonene setter ofte krav til at prosjektene skal være samarbeidsbaserte på tvers av grenser eller næringer.

Det finnes også noen flere kjennetegn ved prosjekt i utkantregioner. I forhold til mange andre (f eks studentprosjekter, bedriftsinterne prosjekter) er det viktig for prosjektmedarbeidere å gi prosjekteier mulighet til profilering. Ordførere og andre skal ha omtale ved start, underveis og ved avslutning. Særlig om man har oppnådd "tabloide"

resultater. Et annet kjennetegn er at det de siste årene har vært store muligheter for å få statlig finansiering gjennom regjeringsinitierte programmer som Bolyst, Småsamfunnsmidler, Bygdemobliseringskampanjer og andre. Disse videreføres av nye regjeringer under nye navn, uten at effekten av midlene etterspørres i særlig grad. Prosjektene er politisk motiverte initiativ.

3.3 Hva er et tilflyttingsprosjekt?

Tilflyttingsprosjekt har mange navn og mange målsettinger, som alle i sin basis har målet om å få flere tilflyttere til et angitt område. Når man leter etter hvilke ideer som ligger bak kan det se ut som at 2 ideer er dominerende:

1. at nye folk med kompetanse er avgjørende for å få fart på næringsutviklingen.
2. at attraktivitet er viktig for å få noen til å velge fjellbygdene og at attraktiviteten kan bedres gjennom prosjekt.

Prosjektene finansieres som oftest av regjeringer, departement, fylkeskommuner, kommuner, EU, EØS-midler og andre. Metoden med prosjektorganisering er anerkjent fra de store investeringsfond for mindre utviklede områder i Europa til investeringsstøtte til gjødselkjellere for norske fjellbønder. Dette er et forsøk på omfordeling i et Europa styrt av de fire friheter og med målsetting om en motkraft mot de sterke sentraliserende markedskrefter.

Norge har som oljenasjon store ressurser som kan settes inn i regionalpolitikken. Prosjektene vurdert i denne oppgaven er bare et lite utvalg. Det finnes hundre slike prosjekter om man reiser Norge rundt. Å studere alle ligger utenfor rammen av denne oppgaven fordi det blir for stort. Mitt utvalg har vært basert på hva de 16 prosjektarbeiderne i fjellregionen har omtalt i intervjuene. De fleste prosjektene har da vært relatert til fjellbygder, men noen også til utkanter ellers i Norge og i utlandet. Det har vært nyttig for å komplettere bildet. Jeg mener at utvalget er stort nok og bredt nok når målet er å trekke ut svar på hvordan få flere innbyggere.

3.4 Bortkastet satsing på bygda?

I mine intervjuer fikk jeg flere ganger høre at det viktigste for fjellbygdene er å få god infrastruktur og gode rammevilkår. Andre er også klare på den samme meningen: "Distrikts-Norge trenger veier, bruer og tunneler, og omdømmevinden kan virke som flau bris stilt opp mot håndfaste brudd på jernbanelinjer" (Villa, 2011).

En grunnleggende premiss for å vurdere hva som er riktig for bygdene er om en vil og kan gjøre noe med flyttestrømmen. Altså om en skal godta sentraliseringen som en utviklingstrend vi må leve med eller om det er et mål å reversere sentraliseringen. Mange i Norge har ment at vi skal sørge for å "ta hele landet i bruk". Vi har etter krigen ikke hatt noen regjering i Norge som ikke har gitt uttrykk for at det er et mål å holde på bosettingen i hele Norge. Under den kalde krigen var det et beredskapsmål å ha folk boende på hvert nes for å følge med på hva russerne kunne finne på. På 70- og 80-tallet var det sjølforsyning fra landbruket som var i vinden. Seinest Kompetansearbeidsplassutvalget i 2011 konkluderte med at det er samfunnsøkonomisk effektivt å sørge for vekst i kompetansearbeidsplasser i hele landet (Villa, 2011).

3.5 Nytter det?

Om det nytter skal naturligvis drøftes videre i denne oppgaven. Men ettersom litteraturen i dette kapitlet viser den litt bastante konklusjon at det ikke nytter å drive med tilflyttingsprosjekt så må det bringes inn her og ligge til grunn for det videre arbeidet. Det er en viktig del av bakgrunnen for å vurdere prosjektene og intervjuene å ha med seg hva forskere som har sett på resultatene av tilflyttingsprosjekter har funnet.

I rapporten "Tilflyttingsprosjekter – Regionenes kamp" slår forskerne fast at "det ikke finnes forskning som tyder på at man kan endre flyttetrender med tilflyttingsprosjekt". (Skålholt, 2008). Videre sier han at det er forsket for lite på spørsmålet om det nytter.

Samtidig så viser både Skålholt sin rapport og mine intervjuer at distriktene tror på slike prosjekter. Jeg har prøvd å finne ut fra hvilke kriterier de kan si at det er vellykket og at de tror på prosjektene.

Thomas Niedomysl har sammen med flere undersøkt om 220 kommuner i Sverige som har drevet omdømmebygging/stedsprofilering har hatt noen effekt på tilflytting. Svaret de fikk var negativt. Selv om man bare plukker ut de som sier selv at det har et vellykket prosjekt og sammenlikner med en kontrollgruppe, fant man ingen signifikant forskjell på tilflyttingen.(Niedomysl, 2006)

”Selv om dette arbeidet konkluderte med at det ikke var mulig å finne en effekt av tilflytterprosjekt, er det likevel klart at en ikke generelt kan konkludere med at det vil være slik for alle tilflytterprosjekt. Niedomysls operasjonalisering av hva som var av god kvalitet og ikke, er også noe problematisk. Det er ikke gitt at en uformell vurdering av kvalitet er den rette måten å evaluere denne type arbeid etter”, mener Skålholt.

Flere av mine informanter sier at man kan ikke måle så spesifikt som tilflyttingstall(Grøtting, 2013; Jørgensen, 2012). Hva om man ikke hadde gjort noe? Hvordan hadde det da gått? De er inne på at man ikke kan måle mot tilflytting, men mot folketallsutvikling dersom prosjektet ikke var satt i gang. Det vil si både fødte, døde, økt tilflytting og mindre utflytting. Grad av fødselsoverskudd kan spille inn når omdømmet bedres. Noen prosjekter definerer ikke tilflytting som målet, men flere bedriftsetableringer (Fjellregionsamarbeidet, 2011) eller noen vil måles på et bedre omdømme (www.valdres.no, 2012). Det vil si at effekten er mer langsiktig enn den tilflyttings effekten man finner rett etter at prosjektet er i mål. Nå skal det sies at Fjellregionen i Nord Østerdal har hatt befolkningsvekst i noen av årene etter at prosjektet ble satt i gang. Disse drøftingene kommer vi tilbake til.

4.0. Migrasjonsteori.

Litteraturen er omfattende og kan som omtalt i metodekapitlet 2.1 deles i 5 typer. Jeg vil bruke alle disse 5 typene til å omtale noen temaer som jeg har valgt ut som viktige for å forstå utfordringen rundt tilflytting til fjellbygder. Temaene er: faktorene som påvirker

flytting, hva oppgang i folketall fører til for samfunnet, kreative talenter, kulturkollisjonen og hvordan utviklingen bør måles. Dette spenner vidt, men i arbeidet med å finne riktig forståelse er det nødvendig med en bred inngang. Jeg har valgt ikke å gå inn i norsk distriktspolitikk som jo har betydd mye for utviklingen. Likeså er globaliseringen i verdenshandelen viktig, men er ikke vurdert her i denne oppgaven. Dette er store emner som forklarer flyttemønstre både nasjonalt og internasjonalt, men jeg har tatt det som en konstant som ligger til grunn. Gitt at distriktspolitikken og globaliseringen er bakteppet, hva kan man påvirke av flytting med prosjekter?

4.1 Historie.

Mennesket startet flytting for 18 mill år siden fra Afrika til Eurasia (Kjeldstadli, 2008) I følge Aftenposten 21.4.2002. har man funnet at 250 individer i en stamme i sentral del av Østafrika dro ut i verden for å finne trygghet og næring andre steder. I folkevandringstiden flyttet "hele" Europa på seg. Mange har gjennom historien blitt tvangsflyttet. Vi skal nå se på hva som er drivere for flytting i og til Norge i dag.

4.2 Hvorfor flytter folk?

Kunnskap om dette vil være grunnleggende for om man oppnår resultater. Da må vi gå til de som har forsket på dette. Gro Marit Grimsrud så i sin doktoravhandling på flyttegrunner for kvinner på indre Østlandet (Grimsrud, 2006). Ledige jobber betyr naturligvis mye for hvor man bosetter seg, men Grimsrud og flere har funnet at det ikke betyr så mye som mange har ment. Andre faktorer spiller sterkt inn i valget. Denne oppgaven vurderer mange av de andre faktorene.

Jeg tar utgangspunkt i Gunnar Thorvaldsen (1996) fordi han har vist at årsakene til migrasjon er sammensatt. Ved å gå gjennom prosjektene med de sammensatte modellene i bakhodet vil jeg tilslutt drøfte om vi kan se at vi treffer eller om tilflyttingsprosjekt nytter.

Thorvaldsen konkluderer med at "flytting er et så mangfoldig fenomen at det er ingen modeller som er helt dekkende." Det er likevel slik at teorier og modeller gir noen svar som er viktige for arbeidet med å hindre utflytting og øke tilflyttingen til områder.

Han gir god grunnleggende innføring i teorier frå historisk migrasjonsforskning. "Flytter folk for å følgje trivelige menneske eller for å få betre råd?" Det er spørsmålet lett forenklet, i følge Thorvaldsen. "Det er forsket en del på hvorfor folk flytter, men en omfattende og allment akseptert migrasjonsteori finnes ikke".

4.3 Ravenstein.

Thorvaldsen har skrevet en artikkel(1996) der han oppsummerer en del av teoriene rundt faktorer som påvirker migrasjon. Derfor er Ravenstein, Hægerstad og Baines gjengitt fra denne oppsummeringen og uten referanse i deres egne utgivelser.

Ravenstein, E.G. (1885)var tidlig ute med sin grunnleggende "Law of migration". Han tok utgangspunkt i folketellinger i England og en rekke andre land. Hans grunnleggende arbeid la grunnlag for flere begrep her oppsummert i hans lover.

1. Kortdistanseflyttere dominerer.
2. Migrasjonen avtar med økende avstand mellom opprinnelsested og flyttemål.
3. De samme lover gjelder både for inn og utflytting.
4. Enhver strøm av migranter skaper en strøm motsatt vei.
5. Langdistanseflyttere oppsøker helst handels eller industristeder.
6. Folk født i byen flytter mer enn de på landsbygda.
7. Kvinner flytter mer enn menn.

Altså bør et tilflyttingsprosjekt kort oppsummert rette seg mot: Kvinner fra nærliggende byer. De er det størst flyttepotensial hos. En kritikk av Ravensteins teorier er i følge Thorvaldsen (1996), at han la mest vekt på geografiske forhold og avstander og mindre vekt på flytteårsaker i et næringsliv i endring.

4.4 Kjodemigrasjon:

Torsten Hægerstrand (1947)undersøkte landsbygdbefolkningens flytting i Sverige i løpet av 10 år og la grunnlaget for teorien om kjodemigrasjon, dvs at man følger slekt og venner når man søker flyttemål. Den kunnskapen er viktig for å få en kjede av tilflytting. Flere kommuner som har hatt nederlandsprosjekt opplever dette at det kommer en del etter når man bare har fått i gang tilflyttingen. Selv om det ser ut som andre flyttegrunner enn slekt og venner er viktigere for de fleste nederlendere (Risvaag, 2011).

4.5 Kvasimigrasjon.

I dag har vi i bygde-Norge mange østeuropeere som jobber som avløserer i landbruket eller i reiselivet og som tar med seg pengene hjem til Polen, Litauen eller Estland. Det er en utfordring som kanskje ikke tas særlig på alvor å få disse til å bli innbyggere der de jobber. Baines (1993) undersøkte hvorfor mellom 1/3 og ¼ av alle oversjøiske emigranter til USA dro tilbake til Europa etter kortere eller lengre tid. Noen dro fordi de ikke hadde funnet seg til rette, ikke tjente penger eller lengtet hjem. Men mange hadde faktisk planlagt å legge seg opp penger "over there" for å investere hjemme.

Marit Aure har lagd en doktoravhandling på arbeidsmigrasjon fra Teriberka i Russland til Båtsfjord (Aure, 2008). Hun kaller det kvasimigrasjon når man bor lenge et sted og arbeider, men likevel har hjemmet i landet man kom fra. Kvasimigrasjon kan ha mange former: arbeid på turistvisum, sesongarbeide i frukt- og bærbygder eller arbeid i fiskeforedeling i Båtsfjord.

I fjellregionene kan man legge til at det å flytte på hytta, men arbeide i byen eller bo på hytta og fortsatt formelt være innbygger i byen, er en form for kvasimigrasjon. Spørsmålet er:

Hvilken "organisasjon" må til for at flytting skal skje? Hvilke formelle eller juridiske bindinger hindrer f eks hyttefolk som bruker hytta mye å flytte til fjellbygda? Slik flytting kunne gitt sterk vekst i innbyggertall, økt skatteinngang og økt rammetilskudd til utkantkommunen.

Sosialpsykologiske barrierer er ofte tilstede som hinder for at folk vil flytte på seg.

Thorvaldsen (Thorvaldsen, 1996) har sett på dette rundt bl a Tromsø på 1800 tallet. Samene flyttet ikke til Tromsø, på tross av muligheten til gode jobber og inntekter der. De ble i sine tradisjonelle bosteder i fjordene utenfor byen. Mye på grunn av stor binding til sin kultur og sine familier. Slike barrierer er også viktig å identifisere for oss i fjellregionene.

Kanskje er det som Båtsfjordavhandlingen(Aure, 2008) viser, institusjonelle systemer som ligger "under" eller "mellom" de synlige systemene som påvirker flyttingen? Man trodde ikke det var mulig kanskje eller man var redd for å miste rettigheter når man ble gammel eller pleietrengende. Eller at det ikke var sosialt akseptert for alle å flytte?

4.6 Push and pull.

Sentralt i migrasjonsdebatter er spørsmålet om hvordan push eller pull effektene kompletterer og påvirker hverandre? Altså om det er de dårlige tider hjemme eller at gresset er grønnere på den andre siden av gjerdet som betyr mest. Dette er det forsøkt å lage modeller for, men svaret er sammensatt. Altså litt både og. En av forskerne som har sett nøyere på dette er Everett S. Lee (1966) som reformerte Ravensteins teorier og utvidet ”pushfaktorene”. Han viste også at f eks alder, kjønn, religion er grunner for å reagere forskjellig på slike pushfaktorer.

Lee sin komplette liste for push and pull faktorer tas med for å vise hvor sammensatt dette er.

Push Factors

- Not enough jobs
- Few opportunities
- Primitive conditions
- Desertification
- Famine or drought
- Political fear or persecution
- Slavery or forced labour
- Poor medical care
- Loss of wealth
- Natural disasters
- Death threats
- Lack of political or religious freedom
- Pollution
- Poor housing
- Landlord/tenant issues
- Bullying
- Discrimination

- War
- Poor chances of marrying

Pull Factors

- Job opportunities
- Better living conditions
- Political and/or religious freedom
- Enjoyment
- Education
- Better medical care
- Attractive climates
- Security
- Family links
- Industry
- Better chances of marrying
- Condemned housing (radon gas, etc)

(Lee, 1966)

De fleste av disse faktorer er fra andre samfunnsforhold enn de vi har i Norge i 2013. Noen pushfaktorer virker utdaterte i forhold til innenlandsk flytting: Hungsnød og dødstrusler er slike. Mens forurensning i betydning av dårlig luft i storbyene som oppvekstmiljø for småbarn, er aktuelle problemstillinger for mange. Pullfaktorene til Lee er mer kjente: jobbmuligheter og bedre boforhold framheves ofte i tilflyttingsprosjekter.

4.7 Tilflytting gir høykonjunktur?

Interessant er også Brinley Thomas studier fra England og USA (Thomas, 1973). Han fant at stor tilflytting til USA utløste høykonjunkturen mer enn at høykonjunkturen var årsak til innflyttingen. Han har sett på konjunktursvingningene i England og USA, og funnet at det

ikke nødvendigvis var høykonjunkturen man reiste til. Viktigere var tekniske nyvinninger i landbruk og industri som gjorde folk overflødige i landet man reiste fra, mens landet man kom til oppnådde økt etterspørsel og ikke minst innovasjon fra de nye innbyggerne.

Thorvaldsen (1996) referer at flere forskere (Wilkinson, Quigley, Moe, Larsen, m fl) har sett på hvordan flere variabler spiller inn i utviklingen av emigrering til Amerika. Lønnsforskjeller i starten spiller inn. Og for Norge er jo dette sannsynlig som viktig premiss i mange år framover med vårt oljepåvirkete høye lønnsnivå.

4.8 Nyere migrasjonsteori.

Mer sammensatte teorier om Internasjonale migrasjonsprosesser kommer fra bl a Douglas Massey(1993). Han påviser flere selvforsterkende elementer.

1. Relative inntektsforskjeller. Når de første emigrantene sender penger hjem: blir andre familier relativt fattigere i sammenligning og får lyst til å emigrere.
2. De nyrike som har fått tilsendt penger, bruker disse til automatisering av bl a landbruket og flere blir da ledige til å emigrere.
3. Det utvikler seg en positivt ladet emigrasjonskultur og dette blir noe man føler at man må prøve.
4. De ressurssterke drar og de andre ønsker å følge etter.
5. I denne ustabile situasjonen velger flere å sende familiemedlemmer for å finansiere de som er igjen hjemme.
6. I innvandringslandet blir noen yrker dominert av innvandrere og etablerte rømmer yrkene. Dermed blir det behov for flere innvandrere.

4.9 Florida versus Isaksen.

Richard Floridas ideer har betydd mye for arbeidet med regional næringsutvikling de seinere tiår.(Florida, 2002). Florida mener at de tre T-ene bestemmer stadig mer av regions konkurransevne og velstand: Talent, Teknologiutvikling og Toleranse. Florida snakker om den "kreative klassen" som er gruppen av høytutdannede mennesker med kreativ kompetanse. Fordi innovasjon og kunnskap er så viktig i en global konkurranse, så er bohemen og fritenkerne blitt viktigere enn før. Geografen Arne Isaksen har sett på

forholdet mellom denne kreative klassen og regional utvikling i Norge (Isaksen, 2005). Han tar der utgangspunkt i Floridas teorier og diskuterer om de har relevans i Norge. Det er i følge disse teorier slik at de talentfulle bosetter seg i nærheten av hverandre og næringsutviklingen skjer deretter. Årsaksrekken eller den kausale sammenheng er altså at man har stedskvaliteter som tiltrekker seg høyt utdannede kreative talenter (steder med åpenhet, toleranse, kultur- og sportsaktiviteter), og bedriftene etableres nær der disse talentene bor. Rekkefølgen kan også være motsatt, at man flytter til de spennende jobbene. Men Florida er mest opptatt av valgene til den "kreative klassen".

Isaksen drøfter om Floridas storbyteori fra USA har relevans til norske byer og tettsteder og slår fast at det er noen premisser som må ligge til grunn. Det må være et grunnfjell av næringsliv, en infrastruktur i bunnen. Der må finnes noen bransjefolk å snakke med og lage ideer sammen med. Et næringsklima der kunnskapen flyter. En klynge av kunnskap er jo tanken bak etablering av næringshager i Norge. Det er ikke alle tettsteder i Norge som har slike klynger eller infrastruktur for innovasjon. Oslo har høyest score når det gjelder antall innenfor den kreative klassen, mens fjellkommuner som Tinn og Rørvik kommer dårlig ut (Isaksen, 2005). Definisjonene av den kreative klassen er presisert i rapporten, og kan kort oppsummeres med akademikere med tilsvarende mastergrad, kunstnere og høyskoleutdannede med bachelorgrad eller mer.

Det er jevnt over ikke nok å ha en god entreprenør for å få til næringsetablering, argumenterer Isaksen, en må også i noe grad ha et kreativt næringsmiljø i nærheten.

Andre forskere (Skålholt, 2008) har sett at Floridas teorier viser oss noen paradokser i arbeidet:

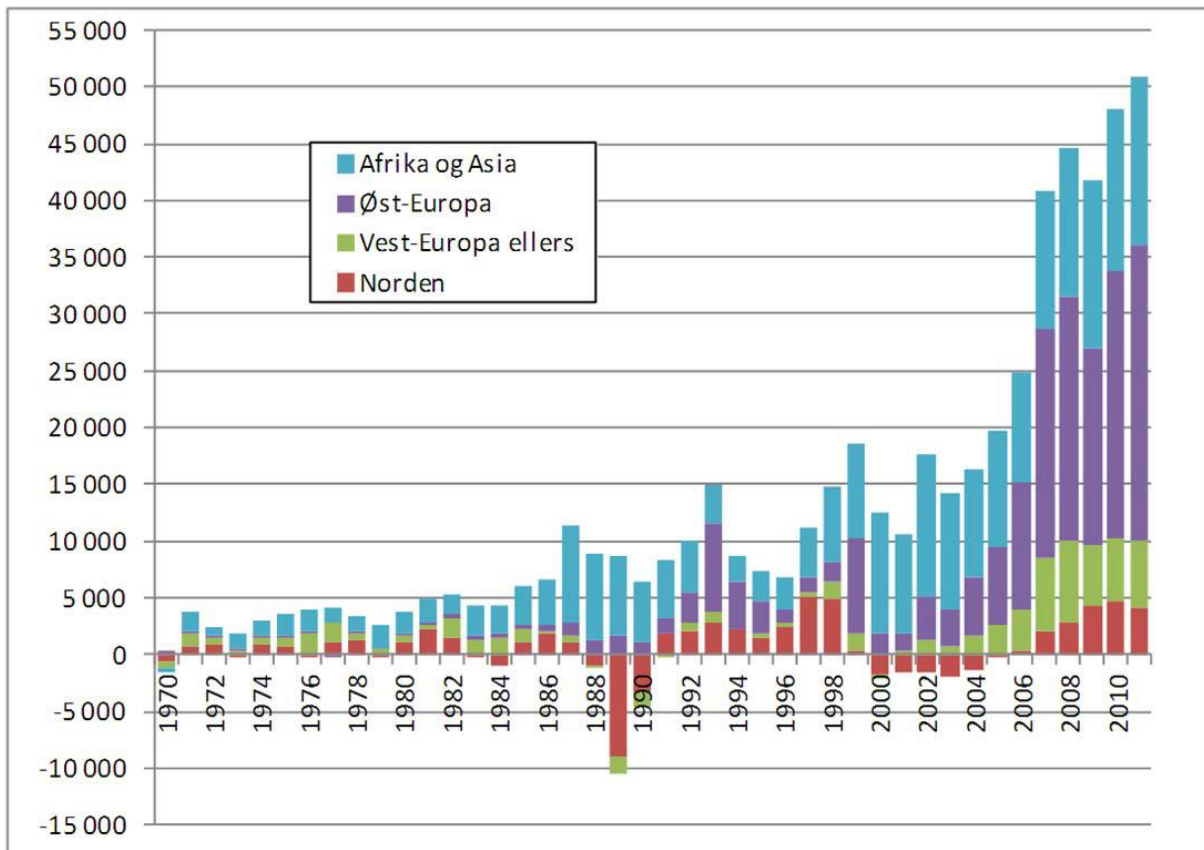
"Jo lettere det er å flytte virksomheter, jo mer sentralisert blir det. En svært stor del av verdens innovasjoner og verdiskapning skjer på svært få steder, argumenterer Florida, ... utfordringen blir å skape miljøer som kan konkurrere om arbeidskraften og som kan skape små øyer av motstand som kan motbevise Floridas påstand" (Skålholt, 2008)

4.10 Hva med kulturkollisjonen?

Migrasjonshistorien er mangfoldig. Et av temaene er hva de møter der de kommer.

Det er mange svar på hvordan det går når nye kommer inn i et samfunn.

De siste år har svensker, polakker, litauere og estlendere flyttet til landet vårt. Det har også kommet mange fra ikke EU/EØS land. Pakistan, Vietnam og Somalia har store kontingenter, andre som tamiler og afghanere har kommet fordi de har vært på flukt eller søkt lykken i Norge. Denne figuren viser nettoinnvandring til Norge og opphavsregion.

Kilde: Østlandsforskning.

Hvordan går det når kulturforskjellene er store?

"De land der mennesker er blitt behandlet med respekt, har de også svart med respekt", mener Kjeldstadli og han sier videre: "Der hvor det har vært en plass for innvandrerne har det vært en integrasjon. Der hvor de har kunnet gå inn og fylle oppgaver, ikke minst i økonomien, har det gått seg til."

Amerikaneren Samuel Huntington har beskrevet "The clash of civilizations" (Huntington, 1993) med en dommedags- eller konfliktteori om hvordan vesten vil kollidere med et Østen

dominert av Kina og hvordan kjedereaksjonen vil utradere sivilisasjoner slik vi kjenner dem. Det er en utfordring når folk fra forskjellige kulturer må leve sammen. Men som Kjeldstadlie skriver."Både i Norge og USA har frykten vist seg å ikke være berettiget. Folk tilpasser seg. De nye innbyggerne går inn og gjør nødvendige jobber og blir en del av sitt nye lokalsamfunn.

Kjeldstadli opererer med 4 modeller for sameksistens:

1. Den liberale modellen som går ut fra at hvert individ må tilpasse seg lover og regler, men ellers kan man leve som man vil. Spørsmålet er om en får det nødvendige fellesskap i et samfunn av denne modellen.
2. Det etniske fellesskapet. Eller det kollektivistiske syn der det forventes at du fyller opp dine plikter i samfunnet. Pliker utover individets behov: dugnad i fotballgruppa, militærtjeneste, med mer. Problemet kan være at dette fører til et krav om full assimilasjon for nye grupper: "Du må være som oss". Det er et krav det ikke er enighet om i det norske samfunn.
3. Multikulturalisme har det kollektive som utgangspunkt, men innenfor egen etnisk gruppe mer enn overfor samfunnet eller nasjonen. Noen land er multikulturelle med helt forskjellige språk og historie, men likevel en nasjon (Belgia, Sveits). Men denne løsningen for land kan være eksplosiv (tidligere Jugoslavia, Irak).
4. Den relasjonelle modellen er den Kjeldstadli mener er bærekraftig. Han mener at vi må se at samfunn er relasjoner mellom mennesker og at de er i stadig endring. Utfordringen bli å ha modeller som takler endringene.

At kulturkollisjoner er vanskelig for folk er et faktum.

Grunnen til å ta med dette i denne oppgaven ligger bl a i at litteraturen om migrasjon forteller om at skal man få mengde i tilflyttingen (kjedemigrasjon) så må tilflytterne trives der de kommer og få flere kjente eller slektninger til å følge etter. Mange bygder har lyktes med å få nye innbyggere fra 3. verden. Vinje kommune har fått integreringspriser for sitt arbeid med somaliere og ser ut til å lykkes med å få disse til å trives i bygda.

Jeg mener at dette er en viktig del av tilflyttingsarbeid i en fraflyttingskommune, men tradisjonelt har ikke dette blitt sett på som tilflyttingsprosjekter i kommunenorge. De fleste innvandrere fra Afrika og Asia bosetter seg i byene.

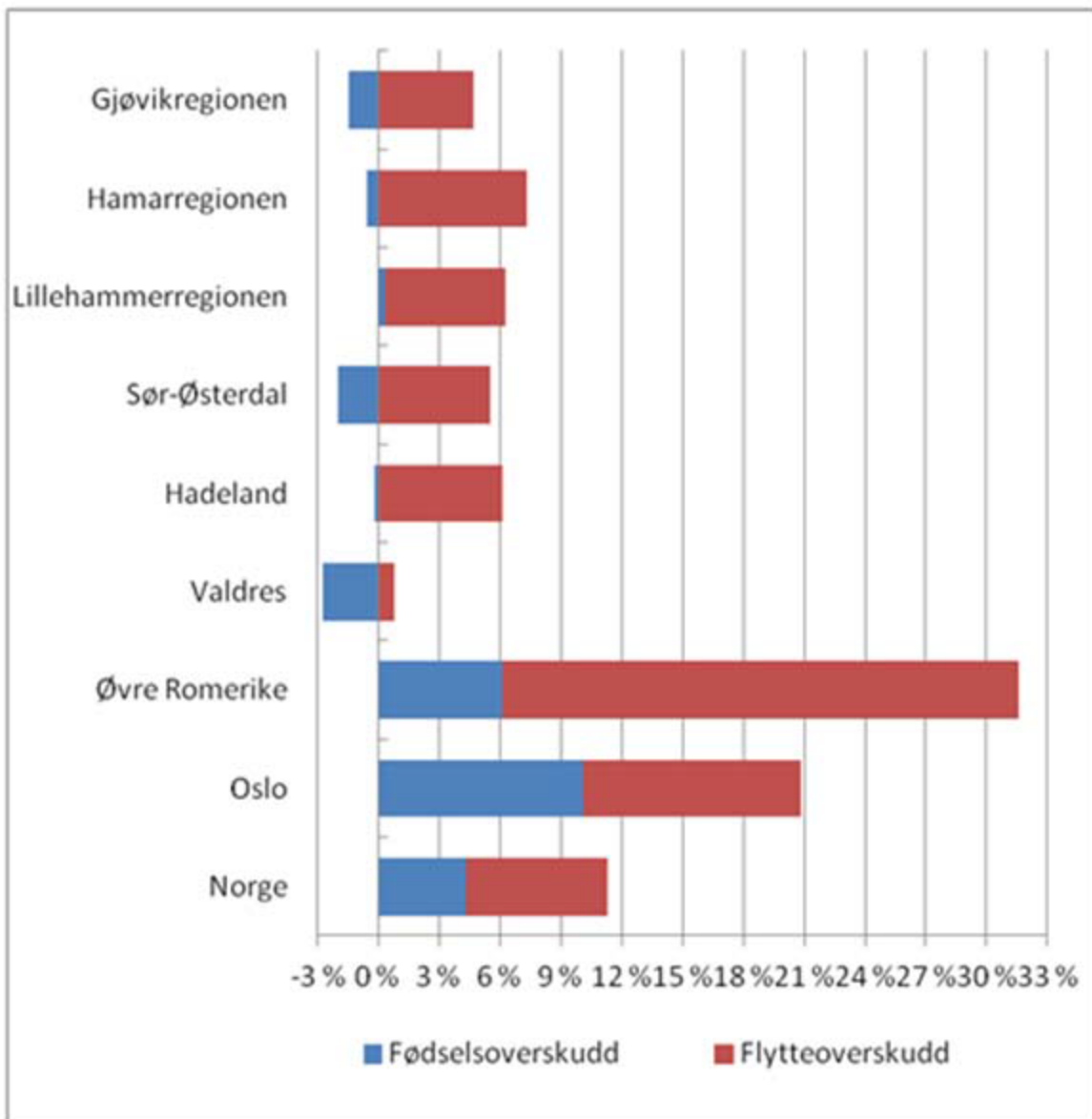
4.11Fruktbarhet og velferdsstat.

Norske kvinner føder flere barn enn de fleste av sine medsøstre i Europa(ssb.no, 2012)

For å hindre befolkningsnedgang på sikt må hver kvinne statistisk føde 2,08 barn. Dette kalles Samlet frukbarhets tall (SFT) og er beregning dersom inn- og utvandring ikke skjedde. I dag (2011) er tallet 1,88 i Norge og selv om det er blant de høyeste i Europa, så er det for lite. Vi må ha immigrasjon for å opprettholde folketallet. Hvis vi skal opprettholde en velferdsstat etter samme modell som i dag med "tidlig" pensjonsalder og mange pleietrengende har vi 5 muligheter som alle er på den politiske dagsorden i Norge:

1. Alle må jobbe lengre dager/ha flere jobber/flere må i jobb.
2. Bygge opp store kapitalreserver som vi kan bruke i den tiden balansen mellom arbeidende og de som skal understøttes er ekstra dårlig (eks. statens pensjonsfond utland).
3. Endre hele systemet med en pensjonsreform der alle jobber mye lengre enn i dag.
4. Få unge kvinner til å føde flere barn.
5. Sørge for positiv nettomigrasjon.

Noen flytter for å komme til Norge fordi vi er en velferdsstat. Vi har vist hvordan veksten kommer i sentrale strøk. Det har med fødselsoverskudd å gjøre, men også en stor netto innflytting. Se tabell:

Kilde: østlandsforskning.

SFT for innlandsfylkene Oppland er 1,79 og Hedmark 1,76. Mens Oslo har 1,78. For Oslo som har stor innvandrerbefolkning er tallet stigende, mens for Innlandet er tallene synkende. Veksten i Oslo består i stor grad av innvandrere. Tall fra 2006 viste at hele 93 prosent av befolkningsveksten i Oslo mellom 1996 til 2006 kom fra innvandrere. Uten innvandrere ville Oslos befolkning nesten ikke øke(ssb.no, 2012).

4.12 Livsstilsvalg.

I en studie av bygdeungdommers bostedspreferanser har John Fredrik Rye vist at beslutningen om å reise fra bygda kan forstås som et livsstilsvalg (Rye, 2006). Han viser til at

de som flytter fra bygda skaffer seg høyere utdanning og inntekt enn de som blir igjen. Slik kan du forstå valget med å flytte som en metode for å oppnå høyere sosioøkonomisk status. Lønnsnivå er et objektivt mål for høyere status, men det er ellers subjektivt hva man opplever som høyere status. Rye viser at bøndenes barn og barn av folk med høyere utdanning "konstruerer" den livsstil de mener har høyest status forskjellig. Bondens barn gir i sine forestillinger bygdelivet høyere status. Bygdebarn med høytutdannete foreldre gir gjerne bylivet høyere status.

4.13 Trippel Bottom Line.

På regjeringnivå har man de siste årene hatt en tendens til å navngi prosjektene med Verdiskapningsprogram i stedet for tilflytting. Verdiskapning kan være bred og omfatte mye, og måles på mange måter ikke bare i kroner og øre. Et rent tilflyttingsprosjekt må nesten måles på antall tilflyttede personer. Dersom man ikke bare skal bruke antall tilflyttere eller økt økonomisk verdiskapning som mål for utviklingsarbeidet i fjellbygder, så er begrepet "Den brede verdiskapningen" interessant. Dette begrepet har mange utgangspunkt, et er Triple Bottom Line. Det ble beskrevet av John Elkington i 1997. "People, planet and profit" er stikkord for en ny type næringslivsetikk der man tar et breiere verdiskapningsbegrep i bruk enn bare økonomisk (Elkington, 1997). FN har tatt i bruk begrepet i 2007 og ifølge Elkington er også stater opptatt av dette begrepet for å bedre hankses med hvordan samfunnsproblem skal løses.

4.14 Hva sier litteraturen om konsekvenser for samfunnet som de kommer til og det som blir forlatt?

Dette er interessant og tas med fordi det sier litt om samfunnene som opplever fraflytting også i Norge.

Migrasjon berører mange fagfelt. Psykologi, sosiologi, statsvitenskap og økonomi, m fl.

Økonomi.

Bodvarson og van der Berg (2009) har særlig sett på de økonomiske sider ved immigrasjon. Økonomer er stort sett veldig positive til innvandring fordi det har store økonomiske

fordeler for økonomien i landet. Med sitt utgangspunkt i universiteter i USA vil dette da dreie seg om hispaniolsk innvandring, men også andre folkeforflytninger. De viser til modeller som er laget for å beregne de økonomiske sidene ved migrasjonen. Både for det landet de forlater, men også for de landene som er målet. Med noen forbehold viser de at det ofte er både kortsiktige og langsiktige konsekvenser ikke minst for etterspørselen etter varer dit de kommer. De omtaler også hvordan langsiktige konsekvenser av innvandring kommer pga av ny teknologi som de nye bringer med seg eller utvikler.

Brain drain.

Kjeldstadlie referer at "få tørkerammede nomader går rett til flyplassen"(Kjeldstadli, 2008), med andre ord de ressurssterke drar først fra et land.

Det er naturligvis også slik at stor utvandring kan føre til nedgang i økonomien. "Brain Drain" rammer noen områder som mister mange unge. De med høyere utdanning flytter til høyere lønninger og bedre karrieremuligheter. Globalt er det store tall. Andelen av de som har høyere utdanning og arbeider utenlands: Jamaica 77%, Ghana 26 % og Iran 25 % (Carrington, 1999). Fraflyttingsområder i Norge opplever også en form for "Brain Drain" når ungdommen reiser ut for å få utdanning. Grimsrud påviser jo at det er særlig jentene som drar(Grimsrud, 2006).

Bodvarsson og Berg(2009) påviser at det ikke nødvendigvis er slik at det gir resesjon, da redusert arbeidsstyrke på sikt vil føre til kamp om arbeidskraften og høyere lønninger. Økonomers positive syn på migrasjon slår igjen igjennom.

5.0 Prosjektene.

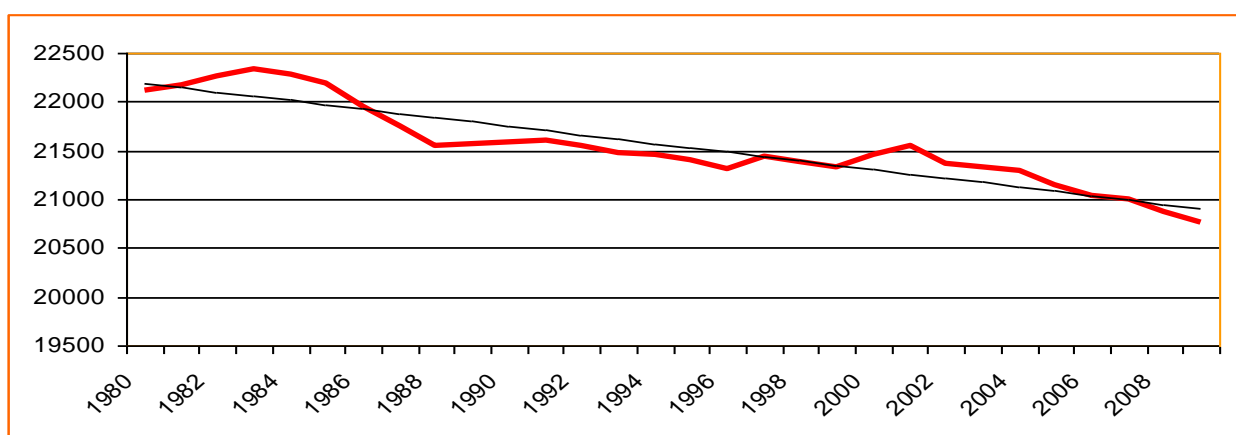
Vi skal nå presentere de prosjektene som informantene omtalte og noen av erfaringene som er knyttet til disse. De fleste får kort og nøytral omtale. Noen får mer utførlig omtale for enten å reflektere entusiasmen eller for å forklare prosjekter som ikke er selvforklarende.

Prosjektene omtales i dette kapitlet med noen av de målsetninger og noen av de resultater som de selv oppgir. I tillegg ser vi etter "best practice" på prosjektmetoder og riggingen av prosjektene.

Vurderingen av prosjektene kommer i de neste kapitlene. Der kategoriserer og analyserer jeg prosjektene mot litteratur og intervjuer. Dette er gjort slik for å unngå å karaktersette gode og dårlige prosjekter, men å trekke ut lærdom fra dem.

5.1 "Flytt hit".

En regional markedsstrategi som ble startet i 2002 i regi av regionrådet for Fjellregionen, i Hedmark. Fjellregionen består av kommunene Røros, Os, Tolga, Tynset, Alvdal, Folldal og Rendalen. Disse sju kommunene har til sammen ca 21 000 innbyggere. Området har utfordringer og ser i følge prosjektet folketallsnedgang som en av sine viktigste utfordringer. Videre er det å være utenfor pendleavstand til større byer, ha skjev alderssammensetning og stor primærnæring en utfordring. Arbeidet i "Flytt hit" har foregått i 3 faser og den siste ble avsluttet i 2011. Befolkningsutviklingen i regionen: 22289 i 1983, 20771 i 2009 og til 20902 i slutten av 2010. Med stort fødselsunderskudd gir dette en god nettotilflytting (Fjellregionen, 2011). Se tabell.

Kilde: Fjellregionen.

De har hatt en målsetting om "å bli en foregangsregion i Norden på positiv markedsføring".

De oppgir som resultat at: "Kampanjen gav en regional bevissthet omkring betydningen av å drive målrettet arbeid for å skape tilflytting".

5.2 "Lys i alle glas".

Var et bosettingsprosjekt for 12 kommuner i Øvre Buskerud. Utgangspunktet for prosjektet var at de fleste kommunene i Hallingdal, Numedal og Midt-Buskerud hadde hatt nedgang i folketallet de siste år. Man hadde 780 gardsbruk uten fast bosetting i de tolv kommune i 2005. Prosjektet tok kontakt med eierne og forsøkte å skape dialog om brukets framtid. Målet var å få fast bosetting på 100 bruk innen utgangen av 2011. Prosjektet var 4-årig fra 2007 -2011. Per januar 2012 har det skjedd en endring i eier forholdet eller utleie for 183 av brukene. Eierne selv har bosatt seg på 26 bruk. 124 bruk er solgt og 33 er utleid. Man overoppfylte målene for prosjektet og arbeidsmåten kopieres nå i andre regioner.

5.3 "Valdres Natur- og kulturpark".(www.valdres.no, 2012)

Valdres Natur- og kulturpark ble etablert i 2007 med en avtaleperiode på 10 år. Det er de 6 Valdreskommunene som har gått sammen for å etablere parken som omfatter hele arealet i alle kommunene. Målsetningen er:

"Valdres Natur- og Kulturpark (VNK) er en bygdeutviklingsregion som gjennom langsiktig merkevarebygging knyttet til natur- og kulturverdier – og lokal styring – skal gi økt verdiskaping og livskraft i lokalsamfunnene".

Merkevarebygging har vært viktig helt fra starten. Som det står i målsetningen er det noe av det som skal gi økt verdiskapning i regionen. Det å få utarbeidet en egen logo er en del av dette arbeidet. Logo og merkevarebygging er viktig for å gi småprodusenter en branding å bruke i møte med større markeder. Tilflytting, ved bruk av Bolystmidler fra KRD, er en annen av handlingsplanenes prioriterte områder.

Å gjøre en hel region til en selverklært Natur- og kulturpark, er en ny organiseringsform i Norge. Modellen er hentet fra Frankrike og Sveits. Valdres var først ute som regional park. Deretter har Nærøyfjorden, kommunene langs Telemarkskanalen og kommunene langs Halden kanalen valgt samme organisering. Flere er på vei gjennom Verdiskapningsprogrammet for Parker. På spørsmål til informantene mine så tror de Valdres har nytte av å være en park fordi det styrker merkevaren Valdres og gjør turister og andre nysgjerrige. Det styrker også det interne samarbeidet i regionen. Valdres har som mål å øke tilflyttingen og det gjøres konkret nå gjennom et delprosjekt "Rød tråd". Der jobber man langsiktig med å styrke stoltheten over egen bygde blant barn og unge

5.4 "Valdres næringshage".(valdres-nhage.no, 2013)

Har ansvaret for næringsretta utviklingsprosjekter i Valdresregionen. De omtaler seg på hjemmesidene som regionens moter og senter for næringsutvikling, innovasjon og nyetableringer. 2 av mine informanter jobber her og har hatt ansvar for flere av prosjektene i de seinere årene. Næringshagen er finansiert av SIVA, fylkeskommunen og kommunene. Næringslivet i Valdres er også inne på eiersiden. De seks valdreskommunene har satset på å

samle bedriftsretta næringsarbeid i dette felles miljøet på Fagernes. De som motto å del for å skape. Næringshagen har lokaler til utleie og kurstilbud for gründere. De driver omfattende rådgiving i bedriftsrådgiving til etablerte bedrifter og er prosjektledere for utviklingsprosjekt i regionen.

5.5 "Begna elv".

I egen vurdering omtales prosjektet Begna elv slik av en av informantene:

"Begna elv var en suksess fordi der var det entusiasme og de rette personer til rett tid. Dessuten total mangel på respekt for virkemiddelapparatets båndenkning". Lage nettverk, bruke pressa, engasjere folk og en uendelighet av småsøknader her og der var arbeidsformen. Fokus var ikke å hente midler til et prosjekt, men at en guttegjeng så at elva hadde potensiale og syntes at dette var moro. De fikk til noe og da rant det inn muligheter til finansiering. De var relativt ukompliserte og apparatet ville være med. De ville bli Norges fremste innlandsfiskeelv. Målt i antall solgte fiskekort. De sier selv at de ble Norges beste innlandsfiskeelv og var det i 10 år til "lufta gikk ut av ballongen" og ildsjelene forsvant. Det krever en nøkkelperson å holde seg oppe på det høye nivået. Ikke minst fordi et er så mange deleiere. Elva er en ressurs og fisken og gjengen som gjorde dugnaden var viktig, men i tillegg må det være en som kan dra prosjektet. Dokumentasjonen for suksessen finnes ikke på nettet, men det var vellykket og dokumentert. Det førte til økt fiskekortsalg. Videre ble det økt omsetning på kiosker og bensinstasjoner som holdt oppe om kveldene og om natta da fiskerne var ute.

5.6 Nederlandske tilflytting.

Flere av fjellregionenkommunene har hatt tilflyttingsprosjekt med firmaet Placement as. Firmaet er plassert i Stordal på Sunnmøre og jobber med "rekruttering, vertskap og oppfølging" i følge hjemmesidene. (www.placement.no, 2013) De har for tiden 12 prosjekter i gang i Skandinavia.

Arbeidsmetoden er en grundig analyse av ledige jobber og ledige hus i tilflyttingskommunen. Deretter følger en presentasjon på de nederlandsspråklige nettsidene og på messer i Nederland. I tillegg er Placement opptatt av å få og får, omtale i lokale media over hele landet. Den personlige oppfølging av familier som vil flytte er en av Placements kjennetegn. Prisen for formidling og rådgivning er ikke skremmende. På nettsida (Placement.no, 2013) refereres ordfører i Sør Aurdal, Kåre Helland: "Det er jo direkte billig. Nederlendere gjennom Placement er den billigste og enkleste måten å få nye innbyggere på."

Jeg kjenner prosjektene fra innsiden fra et toårsprosjekt som jeg for ca 10 år siden var kontaktman. For Vestre Slidre hadde prosjektet som mål 30 nye innbyggere i løpet av en 2 årsperiode fra 2004. Kostnaden var 400 000 kr hvorav 60 % ble dekket av fylkeskommunen og resten kom fra egeninnsats og egenandel. I snitt gav hver ny innbygger i 2004 ca kr 20 000 i økt rammetilskudd fra staten. Resultatet ble 45 nye innbyggere. I 2012 bor ca 30 fortsatt i kommunen. Placement bruker bilder av norsk natur som illustrasjoner på sine sider. Naturen og god plass er tydeligvis gode argumenter for nederlendere for å flytte til Norge.

Kilde: www.placement.no

5.7 "Telemarkskanalen regionalpark".(Telemarkskanalen.no/regionalpark, 2013)

Telemarkskanalen ble hugget i stein for over 100 år siden. Den ble bygd for å frakte produkter fra det indre av Telemark og ut til kysten. Det viktigste i starten var brynesteiner som skulle eksporteres. Kanalen var viktig for all kommunikasjon i nesten hundre år, men etter hvert ble transporten overtatt av andre. Kanalen ble liggende til forfall. De 6 kommunene langs kanalen slet med utkantens problemer rundt fraflytting. Man fant gjennom en prosess av landskapsanalyse og lokal mobilisering ut at det å etablere en regionalpark vil tjene utviklingen i regionen. "Telemarkskanalen regionalpark" ble etablert i 2011 som et langsiktig partnerskap mellom kanalkommunene, fylkeskommunen og Telemarkskanalen FKF. Formålet er å øke områdets attraktivitet som reisemål og bosted. Informantene forteller at dette arbeidet har bidratt til å skape arbeidsplasser for bl a tilflyttede nederlendere. Dessuten har bygdene fått møteplasser der man kan møtes på sommerkvelder.

Fra 1. januar 2013 startet arbeidet for fullt med to ansatte. Logo for regionalparken:

5.8 "Padima"= policies against depopulation in mountain areas(www.regjeringen.no/krd, 2012).

Padima er et 3 årig Interreg prosjekt som har hatt som mål å samordne erfaringer fra tilflyttingsprosjekt i Sverige, Italia, Frankrike, Spania og Norge. Padima-prosjektet har fokusert på å utvikle strategiske guider innenfor tre områder: 1. Utdanning og opplæring. 2. Territoriell markedsføring. 3. Økonomisk mangfold.

Prosjektet ble avsluttet i 2012. Det viser at politikk mot avfolkning er under utforming i mange europeiske land. Slik sett gir det innspill til tilsvarende arbeid i Norge.

“Best practice prosjekter” har vært omfattende innenfor EU sine regionale utviklingsmidler (interreg). Hensikten er å prøve ut arbeidsformer og lage arenaer for å formidle resultatene av disse prosjektene.

5.9 “Valhall”.

Et tilflytterprosjekt samarbeid mellom Valdres og Hallingdal og med fokus på næringsutvikling. (Skålholt, 2008). Prosjektet hadde som hovedmål å øke tilflyttingen av folk som kunne tenke seg starte egen bedrift og gikk fra 2006-2008. Prosjekteiere var Gol Næringshage og Valdres Næringshage. Prosjektes hovedaktiviteter var arrangement utenfor kommunen for å rekruttere folk, besøke skoler og studiesteder.

Målgruppe:

1. Utflyttede yngre voksne som vurderer å flytte til regionene.
2. Potensielle tilflyttere som ønsker å etablere egen virksomhet i samband med flyttingen.
3. Potensielle tilflyttere som ønsker å ta med egen virksomhet, eller etablere avdelingskontor i samband med flyttingen.
4. Potensielle tilflyttere som ønsker å flytte til Valdres og Hallingdal.

5.10 “Nærøysfjorden verdsarvpark” er en stiftelse med mål om å ta vare på landskapet og skape næring og tilflytting til området (naroyfjorden.no, 2013). Nærøysfjorden verdsarvpark ligger i kommunene Aurland, Lærdal, Voss og Vik.

Nærøyfjorden Verdsarvpark er en del av det første naturområdet i Norge "Vestnorsk Fjordlandskap", som har fått verdensarvstatus fra Unesco. Lokale styresmakter og deler av lokalbefolkningen har arbeidet hardt for å nå dette målet.

"Bærekraftutfordringer i høve til lokalsamfunn og reiseliv er svært viktig for parken. Dette er ei utfordring i eit område med svært stor sommartrafikk. Distriktssenteret meiner at ideane og tankane som er meisla fram i Nærøyfjorden Verdsarvpark, er svært interessante for fleire område rundt om i landet. Prosjektet og parken er blitt ein viktig formidlingsarena både nasjonalt og internasjonalt. Dette gjer at Nærøyfjorden verdsarvpark bidreg både til nyskaping og kreativitet, spesielt når det gjeld å knyte arbeidet sterkare til det lokale nivået".(Distriktssentret, 2013)

5.11 "Aurland Naturverkstad".(naturverkstad.no, 2013)

Aurland Naturverkstad arbeider aktivt med å implementere den Europeiske Landskapskonvensjonen i Norge. De sier på sine hjemmesider: "Vi kan sjå.....ei klar dreining mot å integrere landskapsverdiar i aktive utviklingsstrategiar. Slike dynamiske forvaltningsprinsipp er i ferd med å avløyse ei meir statisk tenking der ein prioriterar å sikre landskap mot bruk". Med en slik inngang har de siden 1999 bygd seg opp til en kompetansebedrift med 9 ansatte og med oppdrag i hele Norge, utfra en base i Aurland i Sogn. Det er et eksempel på målrettet arbeid over lang tid for å etablere kompetanse arbeidsplasser i en fraflyttingsbygd.

5.12 Prosjektarbeid i Sogn og Fjordane fylkeskommune.

Sogn og Fjordane har mange av de samme utfordringene med fraflytting som innlandsfylkene har. De får derfor en del midler fra KRD for å drive regional utvikling i fylket. Rapporten om hvordan prosjektarbeidet fungerer kalt "gjennomføringsevne", er tatt med fordi fylkeskommunene er involvert i mange tilflyttingsprosjekter. Denne rapporten drøfter om man treffer med målformuleringer, metodikk og gjennomføring av prosjekter i utkantnorge. I analysedelen vil jeg komme tilbake til hvilke erfaringer og forbedringer de ser at må til for å lykkes i prosjektarbeidet.

5.13

"Cairngorm" er Skottlands første nasjonalpark(Cairngorms, 2009/10). Etablert så seint som i 2003. Parken er 4528 kvadratkilometer stor og inneholder deler av regionene Moray, Aberdeenshire, Highland, Angus, Perth og Kinross. Et forhold som gjør den spesielt interessant med norske øyne er at den har integrert utviklingsarbeidet for bosetting i randsonen inn i nasjonalparkens arbeid. Målsettingen er altså ikke bare vern, men like mye tilrettelegging for å få turister til å besøke parken og for å få flere fastboende dit. Det rapporteres at man før etableringen hadde stor diskusjoner om tettstedene skulle være inne i eller utenfor parken. Nå rapporterer man at flere av småbyene inne i parken har vekst i folketallet.

Kart og oversiktskart over Cairngorm National Park i Skottland.

5.14 "Opptur i Søndre Land".(Land, 2013) Er et prosjekt med oppstart 2012 og finansiering for 3 år. Målsettingen er 100 nye arbeidsplasser og 100 nye innbyggere innen 2015. Bakgrunnen var at flere hjørnesteinsbedrifter ble lagt ned over en kort periode og kommunen fikk omstillingsmidler fra fylkeskommune/stat. En breiere analyse følger i vurderingene av prosjektet.

5.15 Euromontana draft.

Euromontana er en organisasjon for fjellregioner og forskningsinstitusjoner som jobber med fjellregionspørsmål i Europa. Euromontana har 63 medlemmer og har kontor sentralt i Brussel. Fraflytting fra fjellbygder er et problem i hele Europa. Fra Romania i øst til Portugal i vest og Norge i nord, jobber man med de samme problemstillinger. Organisasjonen driver lobbyarbeid mot EU, kobling av partnerskap i utviklingsprosjekt mellom fjellregioner og initierer forskning på emnet. De sier i et av sine dokumenter: "The most complex and potentially powerful are « integrated operations ». They ..... seem to provide for a solution to combine funds in an integrated manner to the benefit of one beneficiary". Med andre ord mener Euromontana at det er nyttig å drive helhetlige prosjekter finansiert fra flere kilder.

6.0 Systematisering og vurdering av prosjektene.

I dette kapitlet vil jeg analysere prosjektene ved å kategorisere dem og vurdere dem mot alternativ. Kapitlet vurderer også mot sentrale migrasjonsfaktorer fra litteraturen.

Moderne samfunn er sammensatte. Det er mange påvirkninger og derfor utfordrende å identifisere eksakte grunner for flytting uten å gå inn på individnivå. En oppsummering av grunnene ville gi svar på hva er viktigst og mindre viktig. En geografistudent i Trondheim har sett på hva 5 nederlandske par svarer på dette (Risvaag, 2011). Nederlenderne hadde sine grunner: bedre plass, nær natur, grundere i egne bedrifter osv. Denne oppgaven er ute etter hva prosjektmedarbeiderne selv mener om årsaker for flytting og resultater av prosjekter.

Informantene jobber med tilflyttingsprosjekter: noen er i starten og noen underveis. Noen har gått flere år tilbake og noen er akkurat avsluttet. Gjennomgående er mitt inntrykk at pushfaktorene er kjente variabler som ligger i bunnen for flytting. Informantene omtaler dem som noe man forholder seg til, men ikke kan påvirke. Pull- faktorene derimot er påvirkelige. Hallingdal har tatt pullfaktorene på alvor og prioritert hvilke tilflyttere de vil prioritere.

Det krever likevel store ressurser å påvirke flyttestrømmer. En av informantene er klare på at man ikke lykkes med Valhall prosjektet nettopp fordi man ikke hadde nok ressurser.

I forhold til faktorer som ble satt opp tidlig i migrasjonteorien er mange ikke gyldige for den type innflytting som vi ser etter. Det har med at mange av tilflyttingsprosjektene er rettet mot innenlandske tilflyttere eller tilflyttere fra Vesteuropa. Om man for å nå målene bør fokusere på tilflytting også fra Øst Europa, Asia og Afrika er et annet spørsmål.

6.1 Er prosjekt svaret?

Her er det nyttig å høre hva en av informantene sier om dette: Jørund Ødegård Lunde, Høyrepolitiker i Oppland fylke og 2. kandidat til Stortinget. Hun målbærer et alternativt svar på spørsmålet. Hun sier at "vi undervurderer virkningen av å ta i bruk universelle ordninger i stedet for å satse på prosjekter" og sier videre at "reduert arbeidsgiveravgift er en slik ordning som gjelder for alle i et område. Skattestimulans er en annen". Hun mener at "det finnes andre måter å stimulere næringslivet i næringsfattige områder på. Breibånd, bedre veier og annen infrastruktur er viktig", sier hun.

Hun mener at "hvis vi ser på millionene som er satt inn i prosjekter så kan vi lure på uttellingen. Det hadde vært langt mer å hente på å være mer målretta mot næringsliv. Gode bedrifter og arbeidsplasser er forutsetning for tilflytting", mener hun .

"Næringslivsstøtte i prosjekter kan aldri få samme betydning som nasjonale ordninger. Rammevilkårene i skattesystem og forskning er viktigere og vil alltid være det", er hennes syn.

Dette er tatt med for å viser at det ikke er alle politiske miljøer som tror på prosjekter som svaret på fraflyttingsutfordringen. Svaret ligger vel i at et samfunn med en sterk stat så er det behov for å benytte flere virkemiddel. Regjeringer i Norge etter krigen har brukt både prosjekter og endring av rammevilkår for næringslivet som tiltak i arbeidet med å holde på bosettingen i hele landet.

6.2 Push and Pull i intervjuene.

Under 4.6 har vi sett på forskjellige "push and pull" faktorer i litteraturen. Hvilke gjelder for fjellregioner i 2013? Hva kan empirien fortelle?

Den lista over konkrete faktorer som ble nevnt i intervjuene er overraskende kort:

Push

Forurensning.

Trangboddhet

Store skoler og mange elever i klassen.

Bilkø i timesvis til og fra jobb.

Pull

Flytte hjem.

Bo fritt, ha naturen nær og mulighet for husdyr.

Små skoler/klasser og masse ressurser i skolen.

Drømmen om at ens egne barn skal vokse opp på bygda slik en selv gjorde.

I intervjuene kom ikke flere faktorer fram. Man kan ved grundigere intervjuer sikkert få fram flere faktorer, men dette var det som ble omtalt. Jeg må tolke det slik at man har funnet at pushfaktorene er gitt og de får man ikke gjort så mye med, pullfaktorene kan vi påvirke og de jobber vi med. Man har analysert seg til hvem som er de mest sannsynlige tilflyttere til norske fjellbygder og prøver å finne de gode pullfaktorer mot disse.

Hallingdal har tatt dette på alvor og henvender seg mot 3 målgrupper: unge hallinger 15-25år, hyttefolk i Hallingdal og kvinner 28år gamle. Dette gir en klarere kommunikasjon. Det er også en indikasjon på at faktorene som ligger bak er vurdert og brukt. Egentlig er kategoriseringen et redskap som kunne nyttes grundigere for å treffe bedre med kommunikasjon og tilflytting.

6.3 Ravensteins lov og empirien av i dag:

Sett i forhold til våre tilflyttingsprosjekt ser man at Ravensteins lov omtalt i kapitel 4.3, ikke er helt relevant mot våre utfordringer. Det er likevel en systematikk i dem og hvis man ser Ravensteins lov mot SSB sine tall fra 3 kvartal i 2012, så får man noen interessante funn.

1. Kortdistanseflyttere definert som flytting under 50 km i distriktene flytter til regiontettstedene. Det gjøres lite for å lokke dem "hjem". Bedre veier og biler gjør pendling veldig vanlig. Se SSB.....Det er ikke uvanlig at 40% av arbeidsstyrken kortpendler ut av kommunene i distriktene.
2. Migrasjon avtar med økende avstand, men regnet etter innflytting kommer det flest polakker, litauere og svensker til Norge, i den rekkefølgen.(ssb.no, 2012). Ingen av prosjektene har oppgitt at å bosette polakker og litauere er et mål. Somaliere som neste på lista over tilflyttere til Norge er heller ikke definert i tilflyttingsprosjektene som en målgruppe.
3. På grunn av at Norge er et høykostland gjelder ikke de samme lover for inn- og utflytting. Utflytterne søker høyere utdanning, bredere sosiale og faglige miljøer og nye utfordringer. Innflyttere søker trygge jobber og trygge omgivelser.
4. Ravenstein hevder at enhver strøm av migranter skaper en strøm motsatt vei. Dette gjelder definitivt ikke personer, men ressurser og penger.

5. At langdistanseflyttere søker tettsteder viser oppdatert tall fra SSB som sier at større og større andel bor i tettsteder. Samtidig som stadig større andel er innvandrere.
6. Om folk født i byen flytter mer enn de født på bygda har jeg ikke funnet dokumentasjon for.
7. At kvinner flytter mer enn menn viser SSB og utdanningsstatistikker. Det er likevel slik at Norge på grunn av stor mannlig immigrasjon har mannsoverskudd for første gang i historien.

6.4 Vellykkethet og kriterier:

”Våre Flytthit-prosjekter i Fjellregionen i Hedmark har gjennom over 10 år, etter min mening vært meget vellykket. Men sett i forhold til dagens krav om at alt skal måles i tall, kan de av «blårussen» karakteriseres som mislykket”. (Rune Jørgensen).

Hilde T Døvre, i Valdres Næringshage, sier det slik:

”Kvantitative mål er ellers greit å sette opp. Men ofte har vi mer samfunnmessige prosjekter. Slik som å jobbe med holdninger og omdømme. Der er ikke kvantitative mål riktig.

”Rød tråd” prosjektet sitter jeg i styret for og der handler det om over tid å endre holdninger hos skole elever og barnehage. Skal gi de unge stolthet om det å være fra Valdres. Bygge en identitet og der er resultatene langt fram i tid.

Valhall, samarbeidet med Hallingdal om tilflytting av unge, var ikke spesielt vellykket.. Der skulle vi ha kontakt med unge og fokus på entreprenørskap. Vi hadde ikke nok ressurser til å få fokus og det er mer langsiktig enn det vi la opp. Ikke klare nok målsetninger er også en feil. Hvordan holde en database i gang? Det visste vi ikke nok om. For mange gode intensjoner uten å vite hvordan man operasjonaliserer”.

Ellers omtaler flere Placementprosjektet som et godt målbart prosjekt. Resultatene er konkrete feks 100 tilflyttere til Valdres på 2 år.

Næringshageprogrammet er også veldig konkret og har mange tellekanter for å rapportere. Men det er veldig på mikronivå og ikke de store bedriftene med mange arbeidsplasser. Likevel mange gode tall på etablere og nettverk.

Prosjektleders rolle er viktig. At en velfungerende prosjektleder er viktig er opplagt. Vedkommende må hele tida legge til rette (fasilitere) og være på hugget, forteller flere informanter.

En informant sier "jeg sjekker alltid hvem som har initiativet til og har nytte av et nytt prosjekt. Dersom det er ullent og kanskje bare en næringshage som trenger finansiering av sin virksomhet, da blir jeg skeptisk".

6.5 Prosjektenes arbeidsmetoder:

Hvilke metoder fungerer?

Flere informanter svarer: Det er veldig personavhengig. Rett person til rett tid er viktig her som ellers. Strukturerte personer som kan ta inn over seg målsettingen. De må være der for å oppnå resultat og ikke bare være ute etter et innkomme. Dedikerte personer gir resultater.

Innovangsjon, i Vang i Valdres, omtales av noen som flinke på å mobilisere og det er spennende om de får konkretisering. De skal oppnå 10 nye arbeidsplasser i Vang i løpet av 3 år? Det er et hårete mål.

Prosjektevalueringen i Sogn konkluderer slik:

"Spissformulert; det er ikkje nok å arbeide med prosjekt. Som regel snakker vi om å kombinere en rekke aktiviteter. Bedriftsretta innsats + forskingsinnsats + infrastrukturutvikling + eksperimenterende utviklingsprosjekt. Vi har sett på korleis desse tinga vert knytt saman i program og satsingar.

Vårt råd er at ein ser etter god mix av tiltak snarare enn å sjå etter vellukka einskildprosjekt. Vidare er det vårt råd at man ser på forholdet mellom prosjekt som tidsavgrensa organisasjon og korleis resultatata frå den tidsavgrensa aktiviteten vert ivareteke hos oppdragsgjevar(ane). Vert gevinstar realiserte?

Svaret vi får kan oppsummerast slik: Vi manglar gode, operasjonelle målformuleringar og vi har som følgje av dette utydelege oppdrag. Utydelege oppdrag gir aktivitetsrapportering med lite vekt på resultat. Oppfølging frå oppdragsgjevar vert vanskeleg.

Det føregår mykje godt arbeid. Lista ovanfor er problemorientert. Vi jaktar forbetringar! Vi har stilt spørsmålet "kvifor har ikkje metodikk i utviklingsarbeidet høgare prioritet?"

6.6 Spørsmål fra empirien.

I utvikling av Grounded Theori så skal en analysere teori mot empiri.

Ved en vurdering av begrep og hypoteser opp mot empiri framkommer en del spørsmål:

Hva er livskvalitet i fjellbygda? Hva skiller det fra byen utover rein luft, mye natur og god plass? Gir det å bo i et oversiktlig samfunn mulighet for deltagelse og påvirkningskraft?

Hva er fjellbygdas forskjellighet mot andre land? Det er viktig spørsmål fordi fjellbygdene har behov for arbeidskraft i alle deler av arbeidslivet.

Forskjellighet mot urbane strøk? Forskjellighet må ikke bestå av inntoleranse og uvitenhet. Kan omdømmeprosjekter bidra til å bygge kreative klynger med vide muligheter.

Søker fritidsboeren bylivet eller fjellivet som innbygger? Skal man for å lykkes bygge ut urbane eller la de uberørte verdier dominere? Kultur er viktig, men er det kun en kulisse for de viktige livskvaliteter?

Finnes det moderne utdannelsessamfunnet i fjellbygda eller må man til byen for å være del av det?

Flere av informantene tydeliggjør behovet for å engasjere ildsjelene for å lykkes. De med "kraften og viljen" som Rudolf Nilsen skriver om.

Mange sier at langsiktighet i arbeidet er et nøkkelord for å lykkes.

Flere sier at tydelig eierskap til prosjektene er viktig. Noen skal ha en egeninteresse i målene. En interesse av å prøve ut en arbeidsform eller å nå noen mål. Eierskapet bør ligge ut i næringsliv eller hos kommuner med en egen interesse. Ikke i profesjonelle prosjektmiljøer som næringshager og konsulenter. Grepet med å navnsatte med "verdiskapning" er nettopp for å tydeliggjøre dette.

Tilflyttingsprosjekt kommer ikke i stedet for utbygging av infrastruktur og tiltak for næringslivet(som redusert arbeidsgiveravgift). De må komme i tillegg til disse konkrete tiltakene.

6.7 Prosjektene som er valgt ut kan deles i 3 kategorier.

Kategoriseringen er gjort for lettere å identifisere flyttefaktorer, prosjektmetoder og egenskaper ved fjellregionene. Det er mulig å dele på andre måter: for eksempel etter langsiktighet i prosjektet, langsiktige ettervirkninger, målgrupper for prosjektet, osv. Noen av disse spørsmålene tar jeg opp i vurderingene. Det er nesten ingen som er rene i kategoriene, men kategorisering gir også en mulighet for å vurdere mot litteratur.

1.Prosjekter med hovedmål om tilflytting: Lys i alle glas, Valhall, Flytt hit, Opptur i Land, Nederlandstilflytting, Valhall og Padima.

2.Prosjekter med hovedmål om næringsutvikling og arbeidsplasser: Begna elv, Valdres Næringshage og Aurland Naturverkstad.

3.Merkevare- og omdømmeprosjekter: Valdres Natur- og kulturpark, Telemarkskanalen og Nærøyfjorden Verdsarvpark.

I tillegg en gruppe av prosjekter som tas med for å vise metodeløsninger: Gjennomføring i Sogn og Fjordane og Cairngorm i Skottland. Euromontana og KRD.

Vurderingene mine av prosjektene bygger på at de fleste prosjektene er omtalt av 2 eller flere av informantene, noen er evaluert av eksterne forskningsmiljøer og ikke minst vurdering mot litteraturen som jeg tidligere har omtalt.

6.8 Tilflyttingsprosjektene under kategori 1.

Effektene er lette å måle i denne type prosjekter.

”Lys i alle glas” i Buskerud, hadde fast bosetting på 100 bruk som mål. 129 bruk har ved utgangen av 2012 bosetting eller er i ferd med å få det. Prosjektet omtales som vellykket og flere regioner vurderer å sette i gang liknende prosjekt. Hva gjør det vellykket? De har hatt god medieomtale underveis, noe som fører til smitteeffekt. 12 kommuner, aktiv styringsgruppe og hele 3 prosjektledere har gitt arbeidet tyngde og framdrift. Langsiktigheten på 4 år har vært helt nødvendig samt tilrettelegging for en varig arbeidsform fra kommunene i mottak av spørsmål om ledige småbruk (Gurigard, 2012).

Prosjektlederne for ”Lys i alle glas” er opptatt av at skal man lykkes må man klare å engasjere folk. Et eksempel de trekekr fram er Hjørundgår i Sel lykkes fordi de klarte å få engasjert folk på diskusjoner om gamlenavn og hvordan bruke disse i etableringen av middelaldregården som Sigrid Undset omtaler. Stedsnavn i bygda engasjerer. Dette skapte starten i Sel. Skal man lykkes med samfunnspåvirkningsprosjekter i småsamfunn må man se på hva som får folk i gang. En annen lærdom er at det finnes mange unge par som vil bosette seg på avsidesliggende småbruk, problemet er at brukene ikke bys fram.

Eller for å bruke Marit Aure sine funn(2008): ”Det er institusjonelle barrierer som hindrer tilflytting”. ”Tilpass reglene litt mer til utfordringene til de som vil selge og kjøpe. Suksess var 5 årsvarighet, gode prosessledere i kommunene og at kommunene forplikta seg.” sier Gurigard som var prosjektansvarlig for ”lys i alle glas”. Gårdsbruk i Norge omsettes ikke fritt. Det finnes et omfattende regelverk. Noen kommuner har boplikt med 0-grense konsesjon, for å sikre at alle boliger blir solgt som boliger og ikke feriehus. Intensjonen er tilflytting, ulempen kan være at husene ikke bys fram for salg fordi prisen som bolig er lavere en den prisen som er mulig å oppnå for fritidshus. Ellers skal kommunene prisvurdere alle gardssalg og si nei om prisen er for høy. Generelt skal kommunene også følge opp et krav om delingsforbud. Alt er regler som er lagd for å sikre mot spekulasjon og for høye priser i

forhold til unge bønders kjøpekraft. Men effekten er altså at mange gardsbruk ikke kommer på salg. Den politiske debatt sier at en løsning kan være færre nasjonale regler og større lokalt selvstyre. Andre institusjonelle barrierer kan være motvilje mot å selge et bruk ut av slekta.

Ravenstein og Lee har som tidligere omtalt prøvd å kategorisere "Push and Pull"- faktorer. Hallingdal regionråd har bla etter lærdom fra Lys i alle glas, konkretisert hvem de vil tiltrekke seg. 3 målgrupper: unge hallinger 15-25år, hyttefolk i Hallingdal og kvinner 28år gamle. Dette gir en klarere kommunikasjon sier de. De har altså funnet ut at effekten av push and pull er sterkest for disse gruppene. Kvinner 28 år gamle er en veldig spesifikk gruppe, men er vel ment som et navn på kvinner som akkurat er ferdig med høyere utdanning. De er klare til å etablere seg fast og eventuelle barn har ikke startet på skolen. Muligheten for at barna skal kunne gå i mindre klasser er ment som et trekkplaster. Nord Østerdal har hatt "1. klasse" som et delprosjekt nettopp med tanke på at i den livfasen flytter man gjerne ut til det som kan oppleves som bedre oppvekstvilkår.

Hva stenger for at vi skal få en innovativ kultur av unge kreative slik Florida er opptatt av? En av de flinke prosjektarbeiderne som jeg intervjuet sa det slik: " Holdninger stenger for å få til utvikling. Vi vet hva vi har ikke hva vi får. Frykt for endringer stenger for mange over alt. Man skal jo være skjerpet og tåle kritikk. Ofte er det usaklig kritikk. Da er det viktig å ha formulert godt. Nye ideer møtes også med at det ikke er forskningsbasert. Noen miljøer ønsker bedre forankring". Den kreative klasse er nok for liten i de avgrensa utviklingsmiljøene vi har.

Nederlandsprosjektene der Placement AS leies inn brukes pushfaktorer som trangboddhet og bedre oppvekstvilkår som argumenter for å flytte. I 2004-5 var jeg selv på flere immigrasjonsmesser i Nederland og opplevd den sterke interessen der for å flytte ut av et av Europas mest trangbodde land. Flere hundre par møtte opp en lørdag formiddag for å se på mulighetene for et nytt liv i Skandinavia. Det var en anerkjent og akseptert sak å flytte til Canada, Australia eller Skandinavia. Det de oppgav som grunn for å flytte var små og dyre boliger, mange timer i bilkø hver dag, forurensing, et skolesystem med lite ressurser og lite mulighet til utendørs aktiviteter.

Nederlandsprosjektene suksess måles i antall tilflyttinger. Placement as har jobbet godt i markedet over 15 år og får gode referanser. Det er stadig nye kommuner og regioner som ønsker seg nye innbyggere og ser at dette er en mulighet.

Valhall var et prosjekt med gode intensjoner, men med lite målbare resultater. Det er interessant å se erfaringene som informantene har med dette prosjektet, satt opp mot følgeevalueringen av småsamfunnsmidlene foretatt av Frank Egil Holm og Mariann Villa, ved Norsk senter for bygdeforskning.

”Satsinger av denne typen har et forbedringspotensial særlig knyttet til utfordringene i de lokale prosjektene, som svak forankring, mangel på forpliktende avtaler mellom aktører, stor frivillig innsats, prosjektlederensomhet, manglende læringsoverføring og usikkerhet for videre drift”(Mariann Villa).

Dette er en generell evaluering. Flere av informantene mener at Valhallprosjektet hadde for svak forankring. Det fikk ikke nok midler og hadde ikke en klar oppfølgingsstrategi. Dersom man skulle lage en databank av kompetansen for utflytta unge mennesker fra de to regionene, og hadde som mål å oppdatere denne, da måtte prosjektet hatt mye mer ressurser og større langsiktighet. Dette kunne vært løst med partnerskap med andre offentlige instanser, men uansett måtte noen stått for den varige finansieringen.

Opptur i Søndre Land har hatt prosjektleder et halvt år. Utgangspunktet er at Hov/Dokka møbler ble lagt ned og kommunen mistet over 100 arbeidsplasser. Fylkeskommunen brukte omstillingsmidler fra KRD til å sette i gang et prosjekt.

Målsetningen er under revisjon, men den er pr 1.1.13. at innen 2015 skal man øke innbyggertallet med 100 og antall arbeidsplasser med 100. Søndre Land kommune har bygder som ligger vakkert til på begge sider av Randsfjorden. Mange bor der men jobber i Gjøvik eller Raufoss. Handel og service skjer også i storgrad i nabokommunene. For å illustrere ”elendigheten” sa noen at kommunen var den eneste på Østlandet uten egen minibank. Det er satt i gang omfattende omdømmeprosjekter og det kan se ut som

handelslekkasjen blir mindre i og med at nye handelshus etableres. Prosjektet har funnet å måtte nedjustere målsettingen.

Ny målsetting: 40 nye arbeidsplasser og sikring av 20 eksisterende. Målsettingen om nye innbyggere spesifiseres litt tydeligere på grender og beholdes med en sum på 100 over 3 år.

6.9 Kategori 2, prosjekter med mål om nye arbeidsplasser eller ny næringsvirksomhet:

Begna elv, næringshagen og naturverkstaden.

Sammensetningen av denne gruppen er tilfeldig og for liten til å trekke ut tendenser. Det er likevel et poeng at prosjektene er preget av klare målsetninger. Fokuset til Begna elv er interessant fordi det var målerettet mot "Østlandets beste fisekelv". Posisjonen ble nådd, men viste seg vanskelig å forsvare uten aktivt arbeid.

Naturverkstaden hadde et rent faglig ståsted. De jobber med landskapsanalyser i hele Norge. Et arbeid som kan utføres med base hvor som helst i Norge. Det kan hende at kompetansen på dette er hos personer som nettopp kan tenke seg å bo nær naturopplevelsene.

Valdres Næringshage opplyser at de har veldig stramme parametre på den årlige rapporteringen. Det går på antall deltagere som gjennomfører etablereropplæring og antall nye bedrifter som er startet. De har hatt i gang utallige prosjekter med næring som hovedmålsetting og er nå i startfasen med å gjøre Hyttebygging til en enda sterkere vekstmotor i Valdres enn den allerede er. Det viktigste erfaringen de formidler er betydningen av en dedikert prosjektleder i slike prosjekter. Der ligger suksesskriterie nr 1. Ellers er de opptatt av å skape synergier mellom bedrifter. Synergier mellom kreative personer slik bl a Richard Florida har forfektet, er gjennomgående sett på som viktig av informantene. Kreative miljøer oppstår i mange sammenhenger og vi får flotte prosjekter som Innovangsjon, Vinjerock og Begna Elv. Unge "gale" mennesker som setter seg hårete mål og sammen utvikler ideene.

I tillegg kommer det fram at man ønsker seg en breiere definisjon av verdiskapning.

Hvordan burde det vært definert? spurte jeg.

Og fikk til svar: "Det burde vært ressursøkonomi og ikke handelsøkonomi for det er kunstig. Da er det bare vekst som blir viktig. Uten vekst har vi liksom et problem. Det er ikke en bærekraftig tilnærming".

Telemarksforskning har jobbet med dette og viser at det er mulig å definere sosiale, kulturelle og miljømessige verdier. Telemarksforskning sier "at med investering i den sosiale og kulturelle verdiskapning vil du etterhvert finne resultater i økonomi". Det er ikke sikkert at dette er riktig. Blant informantene er det stor usikkerhet på dette. Telemarksforskning har jo selv funnet at kultur ikke gir tilflytting. (Haukeland, 2009)

6.10 Kategori 3 , merkevare- eller omdømmeprojektene.

Østlandsforskning sier med klare ord at de ikke finner noen signifikante endringer i bosetting etter omdømmeprojekter i kommuner (Skålholt, 2008). Følgeforskningen kan være ufullstendig, man har en breiere målsetting enn tilflytting eller kanskje mer langsiktige mål. "Flytt hit" svarer på kritikken med å spørre det retoriske motspørsmål: Hvordan hadde det vært om vi ikke gjorde noe?

Omdømme kan måles ved å spørre markedet om hvordan man står i forhold til andre regioner. Valdres fikk BI, Oslo til å gjøre dette og med det mål å regelmessig gjenta og detter analysere endringene. Første måling gav en omdømmescore i Norgestoppen på høyde med Lofoten og Hardanger. Neste omgang er ikke gjennomført. Omdømme bør også kunne slå ut i høyere priser på produkter som er sterkt knytta til merkevaren. Dvs pris for en seng en natt eller for et måltid av den lokale spesialiteten. Her er det mange variabler og ikke lett å finne gode indikatorer.

Telemarkskanalen Regionalpark har som Valdres en målsetting om mer besøk og inntekter til næringslivet i området. Telemarkskanalen har likevel en litt annen inngang ved at de har fått laget landskapsanalyser basert på tankegodset i den europeiske landskapskonvensjonen. Den sier at man skal se på lokalhistorie, produkter basert på lokal tradisjon og naturverdier, og lage en utviklingsstrategi basert på disse verdier. Da vil prosessen gi verdiskapning målt på den breie metoden med kultur- og miljøverdier med blant indikatorene.

Nærøyfjorden Verdsarvpark har ikke som mål å få flere besøkende til Flåm. Få steder i Norge har så stor turistdominans på sommeren. Prosjektet og bygda ønsker seg turister som blir lengre. Bygdefolket vil ha turismen som en integrert del av livet og er lei av å være "kulisse" for dagsbesøkende. De har satt i gang prosjektet SAKTE. For å få folk til å stoppe opp. Nyte maten og naturen, og bli litt lengre. Metoden er å engasjere ildsjelene. Erling Oppheim sier det slik:

"Lite skjer dersom man ikke har initiativrike enkeltpersoner. Disse må kunne engasjere seg og folk rundt seg. Virkemiddelapparatet er viktig men viktigst er de som vil noe ute i bygda. Vanskelig men viktigst. Sårbar arbeidsform. Noen bygder er nede i kritisk masse. Hvordan da finne den engasjerte? Det er om å gjøre å lokalisere disse personene. En må ha veldig god lokalkunnskap for å finne disse personene og samtidig ikke overstyre fra prosjektledelsen. Dersom ildsjelene brennes ut og brukes opp står man enda fattigere igjen".

Dette er helt på linje med Florida som mener at det er den menneskelige kapitalen som er viktigst. Ved å skape kreative miljøer så vil utviklingen komme mener Florida. Bolystbegrepet oppsto som en forløper for, men med mye av det samme tankegodset som Florida. PTD-programmet (PTD = privat tjenesteutvikling i distriktene) fra KRD tidlig på 1990 tallet bygde på teorien om at ved å drive stedsutvikling så kan vi skape attraktive steder for nye innflyttere. Arne Isaksen mener å påvise at PTD hadde lite effekt og at Bolyst ikke er nok.

7. Hva fant jeg i prosjektene, i intervjuene og i litteraturen?

Gjennomgangen av litteraturen forsterker inntrykket av at det ikke finnes en samlende migrasjons teori, men mange variabler. "En bør foreta drøfting på grunnlag av litteraturen og med mål om å komme fram til samlende teorier" (Grønmo, 2004). Jeg har i det følgende drøftet variabler som er kommet fram og etter hvert forsøkt å samle de i noen begreper eller egenskaper.

Noen av de variablene som ser ut til å bety mest for flytting til fjellbygdene:

1. Om prosjektet har klart å identifisere aktuelle målgrupper bestemmer om man skal lykkes." Kvinner på 28 til Hallingdal" er et eksempel på identifisering av målgruppe. For å fokusere så klart må man ha gode

redskaper i kategorier og faktorer som påvirker flytting. Fallhøyden blir større når du bommer, men sjansen for å "vinne" er antagelig også større.

2. Det å flytte på seg er og har vært naturlig for folk alltid. Det er viktig å ikke ha en innretning som "kriminaliserer" dette. Sterkest slår dette ut ved at tilflyttere fra Asia og Afrika ikke integreres og møtes med gjestfrihet. For mange opplever å bli kalt "svarting" eller andre mer indirekte metoder for å vise manglende åpenhet. Vi må heller ikke uttrykke oss slik at ungdommen som har vokst opp i fjellbygder ikke skal "ha lov" å reise ut å ta seg utdanning. Selv om fjellbygdene trenger innbyggere må ikke det komme i veien for unge menneskers selvrealisering. Normalisering av migrasjon er en viktig variabel.
3. Floridas toleranseteori og forutsetning for kreative vekstsentra henger hos oss sammen med at bygder kan oppleves som for trange og for lite åpne overfor annerledeshet. Både de omtalte med annen hudfarge, men også de med andre interesser eller annen seksuell legning kan oppleve dette og rømme til byen. Kultursatsing, barnehage, skole, idrett eller felles dugnadsånd er viktige elementer for endring av dette. Miljø for talent, toleranse og teknologiutvikling kan måles.
4. Det framgår av Ryes undersøkelse at utflytting er et livsstilsvalg som gir høyere utdanning, inntekt og status enn å bli værende. Det er som Rye sier en form for klassereise inn i en ny status. Vi kan på samme måte forstå tilflytting til bygdene som et livsstilsvalg. Kronikk fra England om at det bare er rike som har råd til å flytte på landet og starte på nytt kan si noe om framtidsvyene for oss? Lys i alle glas har en innretning mot unge utdannete. Livskvalitet er målbart og en variabel.
5. Å identifisere hva som skal til for å få kjedemigrasjonen i gang bestemmer om migrasjonen går over år og oppnår antall som monner. Nord Østerdals, Placement og Valdres sitt fokus på velkomst og vertskap synes viktig for få snøballen til å rulle.

6. Gjestearbeidere fra Baltikum og Øst Europa kan bosette seg om man legger vilkårene til rette. God tilrettelegging krever også her god kunnskap om kultur og språk. Riktige boliger til riktig pris er også viktig.
7. Douglas Massey(Massey, 1993) viser at inntektsforskjeller gir en selvforsterkende migrasjonseffekt. Det vil antagelig forsterkes for Norge i årene som kommer. Fordi oljerike Norge vil øke avstanden til de fleste andre land når det gjelder lønnsnivå.
8. Hver fredag går befolkningsstrømmen med privatbil fra byen til hytta i fjellbygdene. Den typen kvasimigrasjon som ligger i dette må sees på med nye øyne. Mange hytteeiere bor på hytta 30-40 % av året. De bruker offentlige tilbud som lege, brannvesen mm. De burde få lov å stemme. De har ofte sterke og berettigede meninger om landskapets bevaring og utvikling. De bør kanskje få plikt til å betale noe av skatten sin i hyttekommunen og stemme ved kommunevalget i hyttekommunen.
9. Arbeidet med tilflytting henger nøye sammen med hvordan bosatte og hyttefolk trives. Det er liten forskjell på arbeidsformen overfor de to grupper. Varierte og tilpassete tilbud innenfor offentlig og privat service er elementer i dette. Opplevelses- og kulturtilbud må utvikles. Ellers er toleranse, medbestemmelse og trivsel like viktig for alle.
10. Stor hyttebefolkning gir høykonjunktur i varehandel og service. Akkurat som immigrantene utløste høykonjunktur i USA. Valdres og Midt Gudbrandsdalen er noen av de som har sett det og satt i gang større hytteprosjekter.
11. Brei verdiskapning kan løftes fram som en målsetting og legge grunnlag for nye tilflyttingsprosesser. Det er likevel mye som tyder på at mer fokuserte satsinger gir bedre måloppnåelse.

Oppsummert kan en uttrykke dette som krav til noen nødvendige egenskaper ved fjellbygdene. Disse egenskapene må kommuniseres ut til de riktige målgrupper.

- Egenskaper ved fjellbygda er avgjørende for resultatet av tilflyttingsprosjekt. Egenskapene er knytta til store frittliggende eiendommer med nærhet til naturen, tolerante åpne samfunn, vertskapsevne i kommuner og bygdesamfunn.
- Forskjellen mellom det norske samfunnet og verden ellers er grunnlaget for ny immigrasjon til Norge i årene som kommer. Høyere lønn, økt levestandard, barnas muligheter, generell trygghet og trygghet i alderdommen er pullfaktorer.
- Forskjellen mellom det urbane og rurale fører til innenlandsk forflytting. Hvordan kan forskjellen utlignes? Er caffelattekafeer eller desentralisert utdanning på bygda svaret? Det er en fare for at vi bare lager dårlige kopier av det urbane liv, mens suksessen synes å ligge i å styrke bygdas egenart.
- Fritidsboliginnyggerne er framtidens majoritet i mange bygder. Allerede nå har flere fjellbygder flere hytter enn innbyggere. Dette krever tilpassing og tilrettelegging fra hyttekommunen. Det betyr at i deler av året er hyttebefolkningen flere ganger så stor som de fastboende. Trenden er dessuten klar; Antall innbyggere går ned og hytteantallet opp.
- Utdanning er nøkkelen til forbedret status og ny livsstil for mange bl a derfor reiser de til byen. En satsing på livslang læring i regionsentret kan være et forebygging mot fraflytting.

Om "bestpractice" og metoder:

- Måleindikatorer for prosjekter må utvikles videre.
- Den brede verdiskapningen fører til at vi må snakke om å kombinere en rekke aktiviteter over lengre tid. Bedriftsretta innsats, forskingsinnsats, infrastrukturutvikling, frivillige organisasjoner og eksperimenterende utviklingsprosjekt er noen av ingrediensene.

8 Konklusjon.

Hvis vi nå ser på variablene framkommet i drøftingen og vurderer de mot hypotesen.

”Livet i fjellbygdene må inneha mulighet til bedret livskvalitet og løft i sosialstatus for å vinne kampen om nye tilflyttere”.

Disse to; livskvalitet og sosialstatus er uavhengige i utgangspunktet, men det er vanskelig å se for seg en vellykket og varig tilflytting uten at begge oppfylles. Dersom de ikke oppfylles så vil man vurdere å flytte tilbake der man kom fra eller til et nytt sted.

I begrepet ”bedret livskvalitet” ligger at en flytting må føre til en bedring. Bedring eller forbedring er i forhold til det man har og er en subjektiv opplevelse. Livskvalitet er også en subjektiv opplevelse selv om man kan måle forskjeller f eks i lønnsnivå, eller antall ledige jobber i en region i forhold til der man kommer fra.

Jeg mener at det ikke er vanskelig å vise fram mulighet for bedret livskvalitet. Det gjør prosjektene også i stor omfang. Det er også viktig å vise at man kan realisere seg selv i stor grad i fjellbygdene. Vellykket selvrealisering gir status. Mulighetene for deltagelse i kulturlivet, i arbeidslivet, i politikken og i samfunnet generelt er stor. Hvis du har utdannelse og talent for noe så er også muligheten for å lykkes stor. Dette kan kanskje best uttrykkes med ordtaket: ”Det er bedre å være en stor fisk i et lite akvarium enn en liten fisk i et stor akvarium”.

Ut av dette vokser videre spørsmål og begreper:

Er det gode liv på bygda noe å flytte til eller fungerer det bare til å feriere og pensjonere seg i? Blir fjellbygda fritidssamfunnet? Og hva innebærer det av behov for servicetilbud?

Mangler fjellbygdene viljen til vinne innvandrere? Eller er fjellbygdene som Peer Gynt seg selv nok?

Er utdanningsamfunnet kommet til bygda eller er det bare i byene at det moderne kompetanselivet kan leves? Der man kan videreutdanne seg og være tilknyttet kreative kompetansemiljøer på universitet og høyskoler. Hva innebærer det moderne fjellbygd livet?

I prosjektmedarbeidernes tilbakemeldinger så fikk jeg inn noen nye perspektiver. Begreper som langsiktighet og satsing på ildsjeler dvs viktighet av riktige personer i prosjektet er kommet inn.

Påstanden var at egenskaper ved livet i fjellbygdene må være på høyde med livet andre steder. På samme måte er kravet til vellykkete prosjekt at de må klare å synliggjøre disse egenskapene for potensielle tilflyttere.

Hypotesen var: "Livet i Fjellbygdene må inneha mulighet til bedret livskvalitet og løft i sosial status for å vinne kampen om nye tilflyttere"

Den fører til den konklusjonen at

"Et tilflyttingsprosjekt som skal lykkes må overbevise potensielle tilflyttere at livskvaliteten blir bedre ved å gjøre dette valget".

Denne oppgaven er skrevet mens vi venter på regional og distriktmeldingen som regjeringen skal legge fram nå i vår. Oppgaven har analysert og diskutert tiltak for å lykkes med tilflytting. Sett med forskerøyne er det målt liten effekt av tilflyttingsprosjekter, likevel har arbeidet stor fokus. Prosjektarbeidere jobber ut fra en politisk målsetting og målet er da å lage prosjekter der man kan måle en viss suksess. Inntrykket blir at man driver disse prosjektene fordi bosetting i hele landet er et politisk mål og noe må gjøres. I mangel av bedre tiltak prøver man omdømme-, tilflytting- eller næringsprosjekt.

9. Videre forskning:

NIBR og Senter for Bygdeforskning er midt i et prosjekt finansiert av Norges Forskningsråd, som ser på Internasjonal migrasjon og hvordan denne endrer bygdesamfunnet i distriktene.

Det er mange relaterte tema som en kunne ønske å forskere videre på:

Har det offentlige noen innvirkning på flyttestrømmer og hvordan?

Hvordan jobber man i andre land med disse spørsmålene?

I hvilken grad har fjellregioner internasjonalt andre arbeidsmetoder mot samme mål?

Er det vellykket å flytte folk til fjellregionene? Oppstår avvisning, kulturkollisjon eller i verste fall rasisme?

Hvilke statlige rammevilkår er viktige for å påvirke flyttestrømmene?

10.Momentliste for tilflyttingsprosjekt.

Drøftingen i denne oppgaven fører fram til en momentlisteliste for de som skal jobbe med tilflytting i utkantstrøk:

1. Livskvalitet er stadig viktigere. Unge utdannede flytter dit mulighetene for selvrealisering er best. Barna skal ha optimale muligheter. Alle skal oppleve trygghet og livslykke.
2. Bygdene må framstå bedre eller like bra som urbane strøk i helhetstilbudet.
3. Utdannelse må være desentralisert og livslang helt opp til universitetsnivå.
4. Ledige jobber for folk med høyere utdanning er en nødvendig forutsetning for tilflytting av unge mennesker med utdanning.
5. Utenlandsk innvandring må få like høy status som at våre egne flytter hjem.
6. Fritidsboliginnyggeren må ha de samme rettigheter og plikter som andre innbyggere. Kjøpekraften er stor og proporsjonal med antall overnattingsdøgn på hytta.
7. Verdiskapingen man vil oppnå må måles i mer enn kroner i kassa eller nye hoder i bygda. Den breie verdiskapingen er verdifull for å oppnå bærekraftige resultater.
8. Prosjekter med tilflytting og merkevarebygging som mål må være langsiktige. Dvs at 1-3 år er for kort. 10 år er brukbart, men det viktigste er at prosjektet fører til varig endring i hvordan vi jobber med mottak og tilbud til nye innflyttere.
9. Den menneskelige faktor er viktigst i arbeidet. Prosjektleder må ha engasjementet, bygdesamfunnet må engasjeres, ildsjelene må på banen og tilflyttere må møtes av inkluderende mennesker.

11.Referanser:

- Alparc. (2011). Catalogue of Indicators of Management Effectiveness. In www.alparc.org (Ed.). Sveits.
- Andersen, E. S. o. S., Eva. (Ed.). (2012). *Prosjektarbeid en veiledning for studenter*. Bekkestua: NKI-forlaget AS.
- Aure, M. (2008). Arbeidsmigrasjon fra Teriberka til Båtsfjord 1999-2002. In U. i. Tromsø (Ed.). Tromsø: Det samfunnsvitenskaplige fakultet.
- Cairngorms, N. P. A. (2009/10). Annual Report and Accounts 2009/10.
- Carrington, W. D. o. D., Enrica. (1999). How Extensive is the Brain Drain? *Finance and Development*, Årgang 36(2).
- Distriktssentret. (2013). Vurdering av Nærøyfjorden Verdsarvpark.
- Dåsnes, R. (2011). Flytt hit i Fjellregionen, sluttrapport. Tynset: Regionrådet for Fjellregionen.
- Elkington, J. (Ed.). (1997). *Cannibals with Forks: the Trippel Bottom Line of 21st Century Business*. Fjellregionen, R. f. (2011). Årsrapport 2010.
- Fjellregionsamarbeidet. (2011). Flytt hit Fjellregionen. *Magasin om Flytt hit 2001-2011*.
- Florida, R. (Ed.). (2002). *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.
- Grimsrud, G. M. (2006). Valdres Rypa. In Østlandsforskning (Ed.), 3. Lillehammer.
- Grønmo, S. (Ed.). (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Grøtting, O. (2013). [Flytt hit].
- Gurigard, R. o. P. (2012). Lys i alle glas, Sluttrapport. Ål: Regionrådet for Hallingdal, Regionrådet i Numedal.
- Haukeland, P. I. o. B., Bent Aslak. (2009). Den brede verdiskapningen. In Telemarkforskning (Ed.). Bø i Telemark.
- Huntington, S. (1993). The Clash of the Civilizations. *Foreign Affairs*.
- Isaksen, A. (2005). Den kreative klassen og regional utvikling i Norge. In N. step. (Ed.). Oslo.
- Jørgensen, R. (2012). [Flytt hit].
- Kjeldstadli, K. (Ed.). (2008). *Sammensatte samfunn, innvandring og inkludering*. Oslo: Pax.
- Kvale, S. o. B., Svend (Ed.). (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Land, O. i. S. (2013). Handlingsplan 2012
- Lee, E. S. (Ed.). (1966). *A Theory of Migration*. Unniversity of Pennsylvania.
- Mariann Villa, F. E. H. Småsamfunn tar sats. Følgeevaluering av småsamfunnssatsingen. Trondheim: Senter for bygdeforskning.
- Massey, D. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 3.
- naroyfjorden.no. (2013). Hjemmeside
- naturverkstad.no. (2013). Heimeside.
- Niedomysl, T. (2006). Migration and Place Attractiveness. Uppsala.
- Næringsdepartementet. (2013). Definisjoner
- Placement.no. (2013)
- Platon. (400 f kr). *Sokratiske dialoger*. Athen.
- regionaldepartementet, K. o. (2012). Regionale utviklingstrekk 2011
- Risvaag, L. B. (2011). In Holland we are a nice family. In Norway we are a happy family! Om nederlandske entreprenører i bygde-Norge. In NTNU (Ed.), *Masteroppgave i geografi*. Trondheim.
- Rye, J. F. (2006). Lokal kapital og arvelig bofasthet. Rurale ungdommers bostedspreferanser. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6.
- Skålholt, A. o. B.-R., Kari Bjerke. (2008). Regionenes kamp? - om tilflyttingsprosjekter. In Østlandsforskning (Ed.), (Vol. 19). Lillehammer: Østlandsforskning
- ssb.no. (2012). Framleis høg innvandring og folkevekst
- Telemarkskanalen.no/regionalpark. (2013). Regionalpark

- Thomas, B. (Ed.). (1973). *Migration and Economic Growth. A study of Great Britain and the Atlantic economy*. Cambridge.
- Thorvaldsen, G. (1996). Teorier fra historisk migrasjonsforskning: sosialpsykologi eller økonomi. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 4, 459-484.
- valdres-nhage.no. (2013). Årsmelding 2011
- Vareide, K. (2012). NHOs NæringsNM 2012. In Telemarkforskning (Ed.), *NæringsNM*. Bø: Telemarskforskning.
- Villa, M. o. C., Jørn. (2011). Borkastet satsing på bygda?, *Nationen*.
- www.placement.no. (2013). Tilflyttingsprosjekter i Skandinavia
- www.regjeringen.no/krd. (2012). Samarbeid bidrar til attraktive fjellregioner
- www.valdres.no. (2012). Valdres Natur- og kulturpark

Vedlegg 1:

Følgende personer er intervjuet:

Navn	Arbeidssted	Erfaring
Mann 50 årene	Valdres Natur og kulturpark	Prosjekteier og leder.
Mann 50 årene	Valdres Næringshage	Prosjekteier og leder.
Kvinne 40 årene	Valdres Næringshage	Prosjektleder.
Mann 50 årene	Hallingdal Regionråd	Prosjekteier og leder.
Kvinne 40 årene	Sigdal Næringshage	Prosjektleder.
Mann 60 årene	Sogn og fjordane fylkeskommune	Prosjektleder.
Mann 50 årene	Fjellregionen	Prosjekteier.
Kvinne 50 årene	Fjellregionen	Prosjekteier.
Mann 60 årene	Telemarkskanalen regionpark	Prosjekteier og leder.
Mann 40 årene	Nærøyfjorden verdsarvpark	Prosjekteier og leder.
Mann 40 årene	Aurland naturverkstad	Prosjektleder.
Mann 40 årene	Placement AS	Prosjektleder.
Kvinne 30 årene	Opptur Søndre Land	Prosjektleder

Kvinne 40 årene	Valdres Destinasjon	Prosjekteier og leder.
Kvinne 30 årene	Valdres Destinasjon	Prosjekteier og leder.
Kvinne 30 årene	Valdres Destinasjon	Prosjektmedarbeider.

Vedlegg 2:

2.3 Intervjumanual.

Jeg sendte ut denne forespørselen:

"Til mottaker,

Etter et langt liv i politikken så bruker jeg litt tid til et Master-studie ved Høyskolen på Rena. Studiet "Offentlig administrasjon og ledelse" (MPA) går over 3 år, inklusive en masteroppgave på slutten, og det er der jeg er nå.

Denne forespørselen går til en del personer som jeg vet har lang erfaring med utviklingsprosjekter i distriktene. Det jeg spør om er å få eksempler på "gode prosjekter", kort beskrevet, eller sendt med en link.

Hva gjør prosjektet som man viser til "godt"? Hvilke mål hadde man satt seg og hvilke kriterier brukes for å si at det var vellykket. Dersom dere har eksempler på dårlige prosjekter så er det mye å lære av det også. Er det bakenforliggende årsaker til mer eller mindre suksess med det man setter i gang?

Til slutt ønsker jeg noen ord om metoden som er brukt i prosjektene og om dere kan si noe om hva som fungerer.

Dette har jeg tenkt å bruke som grunnlag for å lage noen konklusjoner på hva vi bør bruke kreftene på i kommuner, regioner og fylker, når det gjelder målet om økt bosetting i distriktene. Prosjektene våre har jo forskjellige navn. Navn knytta til "bolyst", "småsamfunn", omdømme eller ungdom. Men grovt sett dreier de seg alle om det samme: økt bosetting.

Håper på god respons. Kanskje må jeg følge opp med noen spørsmål muntlig, men det kommer jeg tilbake til.

Dersom det er vanskelig å finne tid til å svare skriftlig kan en telefon brukes og jeg kan skrive svarene direkte inn.

Spørsmål:

1. Nevn eksempler på prosjekter som har lyktes med målsettingen om å øke bosetting eller mer indirekte har lyktes med å bedre omdømmet eller holdningen til potensielle nye beboere.
2. Hvilke kriterier brukes for å kalle et prosjekt vellykket?
3. Hvilke arbeidsmetoder er best for å lykkes med denne typen prosjekter?
4. Finnes det generelle svar på disse spørsmålene? Eller er det for mange utenforliggende krefter som virker inn slik at det er vanskelig å finne indikatorer på gode prosjekt? Hvilke utenforliggende krefter er viktige?

Mvh ”